

Periodiek

Historische Kring Maarssen, 49^e jaargang
nr. 1 - 2022

MET O.A.:

**MAARSSSEN
OP DE KAART**

MHV 50 JAAR:

van klein clubje naar professionele
organisatie

**HENDRICK DE
SANDRA**
en Maarssen

Voor erkend scharreelvees

Slagerij
Dorresteyn
sinds 1882

Nassastraat 4
Tel. 0346 - 561219
Maarssen

RADIO - T.V.
ELECTR. HUISHOUDELIJ

+ VOORDEEL + VAKMANSCHA

+ KWIEKE SERVICE

radio en t.v. speciaalzaak

elektron

Nassastraat 9-11,
3601 BA Maarssen
telefoon: 0346-562081

Bij ons is iedereen welkom
waar de fiets ook vandaan komt.

Nassastraat 99, Maarssen
Telefoon: 0346-760760

info@honigtweewielerspecialist.nl
www.honigtweewielerspecialist.nl

f VOLG ONS OP FACEBOOK
WWW.FACEBOOK.COM/HONIGTWEEWIELERSPECIALIST

VAN VREDENDAAL & ZN
aannemersbedrijf restauratiewerken

anno 1911

Harmonieweg 1 3603 BN Maarssen

info@vanvredendaalenzn.nl 0346 5613
www.vanvredendaalenzn.nl 06 12 961 4

colofon

Opgericht op 11 september 1972, opgenomen in het verenigingenregister bij de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Utrecht en Omstreken onder nummer 301763120000.

Voor informatie en contact met HKM:

Website www.historischekringmaarsssen.nl en e-mail:

secretaris@historischekringmaarsssen.nl

Bestuur:

Arie van Ginkel, secretaris

Postbus 90, 3600 AB Maarssen, tel.: 0346-564168,

e-mail: secretaris@historischekringmaarsssen.nl

Ronald van Tongeren, penningmeester

Hans van Bommel, Bert de Ruiter.

Ledenbeheer:

Jantien de Ruiter

e-mail: ledenbeheerhkm@ziggo.nl tel.: 0346-563599

Ereleden:

Mevr. G.M. Willekes-van Putten (24-02-2000), J.H. Sagel (22-02-2001),

B. de Ruiter (21-02-2002), mevr. M.C. Hatzmann-Scheltema

(23-02-2006), B. Visschedijk (26-02-2009), mevr. A. Wolters-Dekkers

(03-03-2011), H. Blaauw (06-03-2014), dhr. H. van Bommel

(28-10-2021)

Leden van verdienste:

Drs. W. Smits (10-02-1994), mevr. A.P. van Haaften-van Rijswijk

(26-02-2015), mevr. R. Tjhuis (10-03-2016)

Redactie Periodiek:

Jan Simonis (voorzitter), Arjan van Weele (secretaris), Piet Gentenaar,

Lotte Kwakman, Bert de Ruiter, Herman Schols, Els Sonneveld,

Jaap Trouw, Ria Tjhuis.

Kopij zenden aan: Jan Simonis,

e-mail: bestuur4@historischekringmaarsssen.nl

Voor verkoop losse nummers: Bert de Ruiter, Nic. Maesstraat 6,

tel. 0346-563599

Lidmaatschap:

Het lidmaatschap kost € 15 per jaar. Opzeggen kan alleen vóór het einde van het kalenderjaar. Voor meer informatie en aanmelden als lid van de Kring zie de website of neem contact op met Jantien de Ruiter, Nic. Maesstraat 6, 3601 DR Maarssen, tel.: 0346-563599 en e-mail: ledenbeheerhkm@ziggo.nl

Eventuele stortingen op ons rekeningnummer

NL93INGB0002907376 t.n.v. Penningmeester HKM.

Vormgeving en productie:

Topic Creatieve Communicatie, Wierden

inhoud

- 3 Colofon en Inhoud
- 4 Kringnieuws
- 7 Maarssen op de kaart
- 16 De wandeling van De Pijper in 1916, een terugblik Deel 15
- 18 Hendrick de Sandra en Maarssen
- 24 MHV 50 jaar - Van klein clubje naar professionele organisatie
- 32 Hisgis, een historische TomTom
- 37 Uit de oude schoenendoos Deel 88

op de cover

Hendrick de Sandra door Pieter van Anraedt, 1676. Collectie Vereniging De Waag, Deventer.

Kringnieuws

Het overnemen van artikelen en afbeeldingen zonder toestemming van de redactie is niet toegestaan. De inhoud van de artikelen is voor verantwoording van de auteur. U kunt kopij voor het volgende nummer inleveren vóór 15 maart. De Historische Kring Maarssen heeft al het mogelijke gedaan om de eventuele rechthebbenden op beeld en/of tekst in dit Periodiek te achterhalen. Indien u meent aanspraak te kunnen maken op dergelijke rechten, verzoeken wij u contact op te nemen met het bestuur via de secretaris.

Nieuwjaarswens

Het bestuur van de HKM wenst alle leden van de Kring een voorspoedig 2022 in goede gezondheid. Wij vertrouwen erop dat we ook in het nieuwe jaar weer op uw steun en belangstelling voor onze activiteiten mogen rekenen.

Activiteiten tot de zomer

Beste leden,

Wat wij in deze tijden van corona en dus ook nog in het komende jaar nodig hebben is aanpassingsvermogen. Dat wensen wij alle leden, actieve vrijwilligers en ook onszelf als bestuur toe. We zullen het nodig hebben in een jaar waarin corona dus nog lang niet verdwenen zal zijn, maar we wel degelijk vanaf 11 september 2022 een jaar lang ons jubileum gaan vieren! Gelukkig zijn we in het bestuur, in verschillende commissies en ook op veel andere plekken binnen onze vereniging met voldoende flexibele leden in staat om er iets moois van te maken.

Communicatie over al dat moois, over alle verschillende activiteiten, zal meer nog dan voorheen gebeuren via onze vrijwilligers e-mail HKM – ACTUEEL; soms pas vrij kort van tevoren. Wees dus attent op deze e-mails.

Wat kunnen we nu al vertellen over de activiteiten tot de zomer?

- De algemene ledenvergadering houden we op donderdag 7 april 2022 om 20.00 uur. Na de pauze volgt er een lezing van Hans van Bommel over het interieur van de Dorpskerk en de res-

tauratie ervan in 1973 waarbij een archeologisch onderzoek is verricht.

- We hebben lezingen gepland staan op donderdag 21 april: Jan van Tongeren over de Heilig Hartkerk en op woensdag 18 mei geeft Kees van Aggelen een lezing over de fietsroute van Baarn naar Goudestein. Beide lezingen beginnen om 20.00 uur en worden gehouden in de Open Hof, Kerkweg 60 te Maarssen.

- De excursie naar Hoorn (van oorspronkelijk 16-5-2020) staat nu gepland voor zaterdag 21 mei 2022. Diegenen die toen al gereserveerd en betaald hadden, krijgen voorrang (inschrijving tijdens de ALV op 7 april). Momenteel is het overigens nog niet zeker dat de oorspronkelijke prijs gehandhaafd kan blijven. Meer daarover uiterlijk op 7 april.

- Tenslotte gaan we in mei en in juni driemaal de fietsboot zo'n twee uur laten varen. Noem het 'varende lezingen'. Daarover hieronder meer. Blijf hiervan dus op de hoogte via de leden e-mail ACTUEEL en via onze website <https://www.historischekringmaarssen.nl/>. Voor alle vragen en alle opmerkingen over deze en andere activiteiten: secretaris@historischekringmaarssen.nl
Het bestuur

NIEUW! Lezingen op de Fietsboot

Het begon met een idee van Wouter (schipper) en Wally (verteller). Het enthousiasme was er direct bij beide partijen. Waarom niet? Je hebt immers een boot, een verteller, heel veel geïnteresseerde leden, een schitterende rivier en prachtige oevers. Bovendien is het in de buitenlucht, waardoor de kans op afzegging door coronamaatregelen kleiner lijkt dan wanneer je een lezing in een zaal houdt. Het is niet helemaal gratis en je hebt natuurlijk kans op stortregens en onweersbuien. Gelukkig heeft de boot wel een overkapping.

Samen hebben we besloten het gewoon driemaal te organiseren. Precies, dat is scheepsrecht.

We denken aan tochtjes van twee uur. Zo kom je van Goudestein tot Breukelen of tot Oud-Zuilen.

Vanzelfsprekend doen we dit alleen buiten het vaste dienstrooster van de Fietsboot om; dus op een dinsdag, woensdag of donderdag. We denken dan bijvoorbeeld aan een 'koffietocht' om 10.30 uur, een 'theetocht' om 15.00 uur of een 'borreltocht' om 17.00 uur. Met speciale themalezingen? Met of zonder versnaperingen?

We gaan het gewoon proberen.

Aankondigingen komen via HKM – ACTUEEL, <https://www.historischekringmaarsse.nl/> en <https://defietsboot.nl>. Dit kan soms wat langer van tevoren en soms kort van tevoren zijn. Vol = vol natuurlijk (dat betekent circa 25 personen), maar misschien dat we dan wel een extra tocht maken. Prijsindicatie, exclusief versnaperingen: € 15,00 per HKM-lid. De exacte organisatie weten we nog niet. We gaan het doen en kijken dan of er interesse voor is en of het voldoet aan onze verwachtingen. Heb je ideeën? Altijd welkom! secretaris@historischekringmaarsse.nl

Verslag algemene ledenvergadering 2021

Op 28 oktober vond in De Open Hof de 49e algemene ledenvergadering (ALV) plaats. Vorig jaar kon de 48e ALV helaas niet doorgaan. Onder voorzitterschap van onze penningmeester Ronald van Tongeren werden de jaarverslagen van de secretaris over 2019 en 2020 en de financiële stukken over 2019, 2020 en 2021 aan de orde gesteld. Deze waren gepubliceerd op de website en ook op papier in de zaal beschikbaar. De stukken gaven geen aanleiding tot opmerkingen. Met ingang van 2019 bedraagt de jaarlijkse contributie € 15,00.

Op basis van het verslag van de kascontrolecommissie door Jan van Scherpenzeel werd door de vergadering aan het bestuur decharge verleend. Dank aan de aftredende leden van de kascontrolecommissie Jan van Scherpenzeel en Frits van Gorp en welkom aan Jack Ruibing en Johan Wolters. Inmiddels heeft een nieuw lid zich aangemeld voor de commissie: Hanna Griffioen. De beoogde kandidaat voor het voorzitterschap van de HKM heeft om hem moverende redenen zijn kandidatuur ingetrokken. De functie is derhalve vacant. Rob Franse wordt gekozen in het bestuur en neemt communicatie en promotie voor zijn rekening en wordt tevens vicevoorzit-

ter. Wim Schoonderbeek gaat zich als nieuw bestuurslid voornamelijk bezighouden met financiën. Hans van Bommel (lid), Bert de Ruiter (lid) en Arie van Ginkel (secretaris) stellen zich herkiesbaar voor nog drie jaar en Ronald van Tongeren voor nog twee jaar. Statutair aftredend en niet herkiesbaar zijn Ria Tjhuis, Jan Simonis en Henk Blaauw. Ook Ron Moers verlaat het bestuur. Grote dank en waardering voor hun inzet. De voorzitter stelt voorts de activiteitenjaarplannen 2020 en 2021 en de nieuwe activiteiten van zowel bestuur als de diverse werkgroepen aan de orde. Extra aandacht was er voor de komende jubileumactiviteiten in 2022-23. Er is veel waardering voor alle actieve leden binnen de vereniging. Voor de pauze werd Hans van Bommel op basis van zijn grote verdienste voor de HKM en zijn niet aflatende inspanningen met betrekking tot de lokale geschiedenis benoemd tot erelid. Hij werd verrast met een fraaie sculptuur gemaakt door Lolke van der Bij.

Na de pauze kon hij gelijk aan de slag met een korte, maar boeiende lezing over Willem van Leusden en diens werk. Hij werd daarbij ondersteund door Bert de Ruiter voor de beelden. Meer informatie over de ALV kunt u lezen in de stukken op de website van de HKM.

Rectificatie

In Periodiek 2021-4 stond de bijdrage 'De boedel van Johannes Fähræus op buitenplaats Bolenstein'. In die tekst is de advertentie over de veiling van Bolenstein als afbeelding 6 per ongeluk gekoppeld aan de verkoop van Bolenstein. De advertentie hoort echter als afbeelding 4 bij de aankoop van Bolenstein te staan. Op deze wijze kloppen ook de vermelde data. Met dank aan Stef van Leeuwe voor zijn nauwkeurige lezing van de tekst.

Schenken

Van Harry Noltes ontvingen wij uit de nalatenschap van zijn vader en broer een serie interessante artikelen over Maarssen. Met dank aan de gever.

Het drijvend land van de Molenpolder

Op 7 oktober jl. maakte de redactie van ons

Foto Ria Tijhuis

Periodiek een rondvaart in de Molenpolder. De fluisterboot vertrok bij de werkschuur van Staatsbosbeheer aan de Westbroekse Binnenweg met als schippers/gidsen Roelien van Empel en Tjeerd Schuhmacher.

Tijdens de vaartocht kwam het typische karakter van het gebied ter sprake: eeuwenlange vervening en turfwinning kenmerken het ontstaan van dit prachtige gebied met de langgerekte legakkers en petgaten. Kwelwater afkomstig van de Utrechtse Heuvelrug speelt ook een belangrijke rol. Het regenwater dat daar in de grond zakt en door de aardlagen naar lageregelegen gebieden stroomt, komt onder andere in de Molenpolder naar boven.

De vele Amerikaanse rivierkreeften veroorzaken op dit moment grote schade. Sommige waterplanten verdwijnen en ook dieren die van die planten of van minder troebel water afhankelijk zijn. Er zijn in het gebied vele fuiken uitgezet om de kreeften te vangen en dan te kijken of deze massale vangst dit negatieve proces kan ombuigen. Staatsbosbeheer doet er in elk geval alles aan om de

ontwikkeling in dit gebied positief te beïnvloeden. Watervogels zijn er weinig, ook omdat de bomen goede uitkijkposten zijn voor roofvogels, zodat watervogels zich niet veilig voelen. In het najaar zijn er niet zoveel bloeiende bloemen, maar het tot de verbeelding sprekende vleesetende plantje de zonnedaauw kon tijdens een korte wandeling op een rietland nog bekeken worden. Het kleine plantje leeft van insecten die eraan vastkleven en 'opgelost' worden en zo voedsel zijn. Aan het einde van de rondvaart wierpen we nog een blik in de bak met een grote hoeveelheid gevangen kreeftjes.

Het was een bijzonder uitstapje in een bijzonder gebied. Met dank aan Tjeerd, ook voor bovenstaande informatie, en aan Roelien.

De boot vaart ook dit jaar op diverse data. Via de website Staatsbosbeheer.nl ('vaarexcursie Molenpolder') kun je je aanmelden voor de excursie. ●

Maarssen op de kaart

Hans van Bommel
Arjan van Weele

Inleiding

Zodra de mens leerde lezen en schrijven bediende hij zich van geografische kaarten. ¹⁾ Eén van de oudste landkaarten is de Bedolina Kaart, die ongeveer 15.000 jaar geleden werd uitgehouwen in de bergrotsen van Val Camonica, in de Italiaanse Alpen. Veel later, vanaf 600 v.Chr., zijn kaarten op kleitabletten, papyrus en perkament gevonden in Babylonië, Griekenland en Italië.

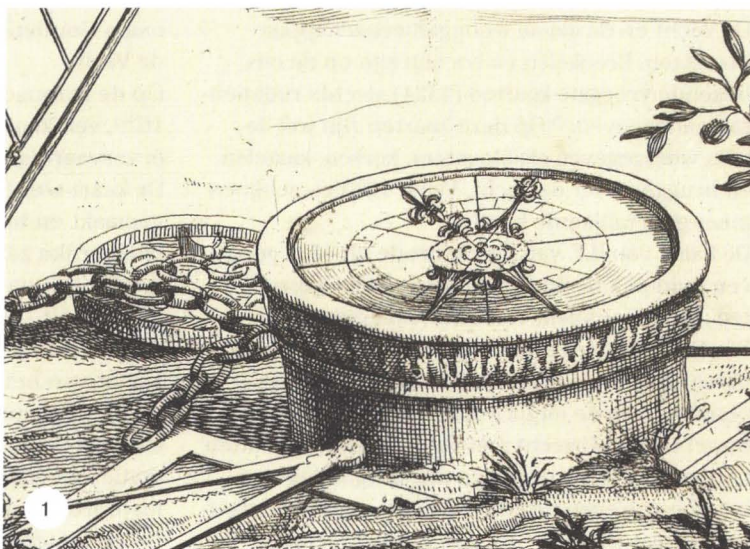
Geografische kaarten kennen we in allerlei soorten en maten: (militaire) stafkaarten, topografische kaarten, maritieme kaarten, kadasterkaarten die de eigendom van landerijen aangeven, stadsplattegronden, enzovoort. Kaarten kunnen op verschillende wijzen tot stand komen: handgetekend of -geschilderd, via steengravures, kopergravures of later via de drukpers. Een bekende cartograaf in ons land was Johannes Blaeu wiens 'Atlas Major', gepubliceerd in 1662, wereldberoemd werd. Cartografen werden van oudsher meegestuurd met militaire of maritieme

expedities. Zij hadden tot taak tijdens de reis de afgelegde afstanden bij te houden en de omgeving al dan niet gedetailleerd in beeld te brengen. Op de bestemming aangekomen werden de aantekeningen verder uitgewerkt. Voor zijn werk maakte de cartograaf in de zestiende eeuw gebruik van onder meer kompas, gradenboog, meetketting, passer en de Hollandse Cirkel. De meetketting was gewoonlijk 20 meter lang en bestond uit veertig gelijke ijzeren schakels die met ringen met elkaar waren verbonden. Iedere schakel was samen met de twee halve ringen aan weerszijden precies een halve meter lang. Men gebruikte

de meetketting om korte afstanden nauwkeurig te meten. De Hollandse Cirkel was een vondst van Johannes Pieterszoon Dou (1572-1635). Het stelde landmeters in staat in het open veld nauwkeurig hoeken op te meten of uit te zetten. Zie voor een beeld van deze gereedschappen afbeelding 1.

De eerste kaarten van onze Vechtstreek dateren uit de zestiende eeuw. ²⁾ Op die kaarten is te zien hoe menselijk ingrijpen het karakter van de Vechtstreek en Maarssen en omgeving in de afgelopen eeuwen heeft veranderd. Dit menselijk ingrijpen kan – wat betreft Maarssen en omstreken – vanaf 1600 grofweg in vier fasen worden onderverdeeld:

1. de komst van Joan Huydecoper aan het begin van de zeventiende eeuw en de totstandkoming van vele buitenplaatsen in onze gemeente daarna;
2. de grootschalige afgraving van veengronden voor de turfwinning in de achttiende eeuw;
3. de ontwikkelingen op gebied van verkeer en

Het instrumentarium van de cartograaf. Fragment uit de kaart van Philibertus Bouttats, 1690-1691. Collectie Het Utrechts Archief.

Kaart van B.F. van Berckenrode uit 1621. Donkersloot, 1985.

Detail van de kaart van B.F. van Berckenrode uit 1629. Collectie Het Utrechts Archief.

vervoer eind negentiende eeuw/begin twintigste eeuw;

4. de nieuwbouw van grote wijken als gevolg van de bevolkingstoename na de Tweede Wereldoorlog in de tweede helft van de twintigste eeuw.

De invloed van Joan Huydecoper van Maarsseveen

De Vecht en de kleine woongemeenschappen Maarssen, Breukelen en Loenen zijn op de ons bekende vroegste kaarten (1524) slechts rudimentair aangegeven.³⁾ Op deze kaarten zijn wel details weergegeven als kloosters, kerken, kastelen en bruggen over de Vecht. Vanaf 1600 verschijnen meer gedetailleerde kaarten.

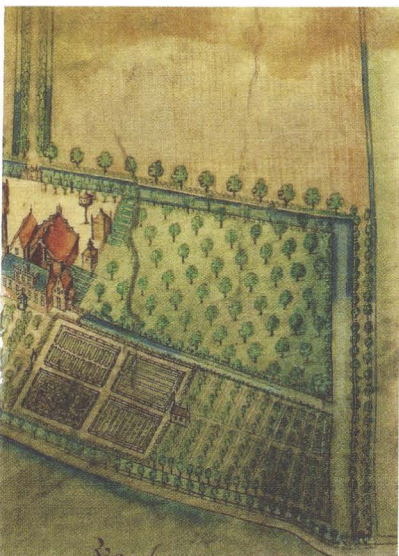
De kaart van B.F. van Berckenrode uit 1621 geeft een duidelijk beeld van de toenmalige 'gerechten' Breuckeleveen, Tienoven, Maerseveen en Westbrouck (zie afbeelding 2). Deze gerechten dateerden uit de twaalfde eeuw en waren het resultaat van de uitgifte van moerasgrond door de bisschop van Utrecht met het doel deze in cultuur te brengen. Het patroon van de ontginning van het veen gelegen tussen de Vecht en de grens met het gewest Holland – de afgeknotte taartpunt – is duidelijk op de kaart te zien. Op de kaart vallen ook de Vechtdorpen Suylen, Maersen, Brueckelen,

Loenen en Vreelant te ontdekken.

Meer gedetailleerde kaarten met betrekking tot Maarssen verschenen er met de komst van Joan Huydecoper (1599-1661), een belangrijke magistraat en vermogend koopman uit Amsterdam.⁴⁾ Huydecoper had van zijn vader de hofstede 'De Gouden Hoeff' geërfd. Vanaf 1628 liet hij de boerderij verbouwen tot buitenplaats onder de naam Goudensteyn, de eerste buitenplaats langs de Vecht.

Op de manuscriptkaart van Van Berckenrode uit 1629, een kaart waarvan slechts één exemplaar is vervaardigd, is deze situatie in beeld gebracht. De kaart werd in opdracht van Huydecoper gemaakt en brengt niet alleen twee voor hem belangrijke zaken in beeld - zijn buitenhuis met grondbezit en de plannen die hij had met dat grondbezit -, maar laat ook de veranderingen zien die het grondgebruik - en daarmee het karakter van het dorp - zou ondergaan in de jaren daarna. Een uitsnede uit deze kaart illustreert treffend wat er zou gaan gebeuren: de transformatie van Maarssen van boerendorp naar een lustoord van buitenplaatsen (zie afbeelding 3). De agrarische samenleving is nog aanwezig in de vorm van de boerderij De Gouden Hoeff met drie hooibergen en een duifhuis, maar de boerderij

verdwijnt - hoe symbolisch - achter het nieuwe buitenhuis Goudensteyn. De plannen van Huydecoper zijn te zien op de hele kaart van Van Berckenrode (zie afbeelding 4). Ten zuiden van Goudensteyn is de toekomstige verandering van de Vechtoever al zichtbaar. Bij een donkergekleurd perceel staat de naam van een toekomstige buitenplaats:

Elsenchurch en aansluitend staan de kleine buitenplaats/boerderij Somersbergen en het buitentje Vechtlevén. In het achterland ten oosten van Goudensteyn is een langgerekte strook grond te zien. Een deel van deze strook is verdeeld in kavels, waarvan enkele al zijn voorzien van een naam van een toekomstig buitenhuis: Mariënhof, Swanenhof en Petershagen. De rest van de strook is nog niet ontwikkeld; het zijn (nog) percelen agrarische grond, aangeduid met termen als 'bou lant' en 'camp' (akker, omheind stuk grond). De kaart laat goed zien wat Huydecoper van plan is met de agrarische gronden die hij in zijn bezit had en hoe systematisch hij daarbij te werk ging.

'Kaerte van 't Huys te Goudensteyn, toebehorende De Heer Joan Huydecooper, gelegen int Ge-recht van Maarsen.' Gemaakt door B. F. van Berckenroode, 1629. Collectie Het Utrechts Archief.

Met zijn 'projectontwikkeling' - de verkaveling van gronden ten behoeve van toekomstige buitenplaatsen - had Huydecoper grote invloed op de bebouwde omgeving en landschappelijke structuur van Maarssen. Onder zijn invloed kwamen er bijna veertig buitenplaatsen in en rond Maarssen tot stand. Die stonden niet alleen rond Goudensteyn, maar ook meer naar het noorden rond Geesbergen. Ook daar had hij gronden voor de ontwikkeling van buitenplaatsen opgekocht. Dat is goed te zien op de nieuwe editie van de kaart van Bosch en Colom uit 1660 (zie afbeelding 5 op de volgende bladzijde). Er bestaat wel twijfel of de in opdracht van Huydecoper gemaakte

Graveur Julius Mulhuijsen heeft in 1660/1661 deze nieuwe editie gemaakt van de kaart van Jacob Bosch uit 1660 'Een cleen gedeelte van de Heerlycheyt van Maersseveen', uitgegeven door Jacob Colom. Zie links op de kaart, boven het wapen van Huydecoper, de bebouwing op het terrein van Geesbergen en ten oosten daarvan in het veengebied achter de 'Soch wetering'. Particulier bezit.

kaart betrouwbaar is. Waarschijnlijk is deze kaart uitgebracht als reclame, als onderdeel van een marketingcampagne voor zijn buitenplaatsontwikkeling. Onderzoek heeft uitgewezen dat een deel van de genoemde buitenhuizen op de kaart geen bestaande buitenhuizen zijn, maar percelen grond gereserveerd voor toekomstige buitenplaatsen. Dat het karakter van Maarssen/Maarsseveen in die tijd sterk bepaald werd door de buitenplaatsen, blijkt ook uit de volgende uitspraak van 'Geheymschrijver' uit 1759: *'Veel bewoners van elders zijn hier neergestreken en wonen in ruime huizen en op een aantal buitenplaatsen, (...) ja dit dorp is bijna als een stad, in vergelijking van enige stedekens die dorpsgewijze bewoond worden.'* Wie een indruk wil hebben van de buitenplaatsen aan en rond de Vecht in die tijd doet er goed aan 'De zegepraalende Vecht' te raadplegen.⁵⁾ Helaas zijn vele van de oorspronkelijk 120 buitenplaatsen in de loop der jaren verdwenen. Van de toenma-

lige buitenplaatsen in Maarssen zijn er nog twaalf over. Merk op dat het huidige Maarssen vanaf 1641 bestond uit Maarssen (Maerssen) en Maarsseveen (Heerlijkheit van Maerseveen), waarbij Maarsseveen bestond uit twee delen: Oud- en Nieuw-Maarsseveen. Maarssen en Maarsseveen vormden verschillende gerechten, die begrensd werden door de Kaatsbaan. Aan deze situatie kwam pas in 1948 een eind, toen beide gemeenten werden samengevoegd.

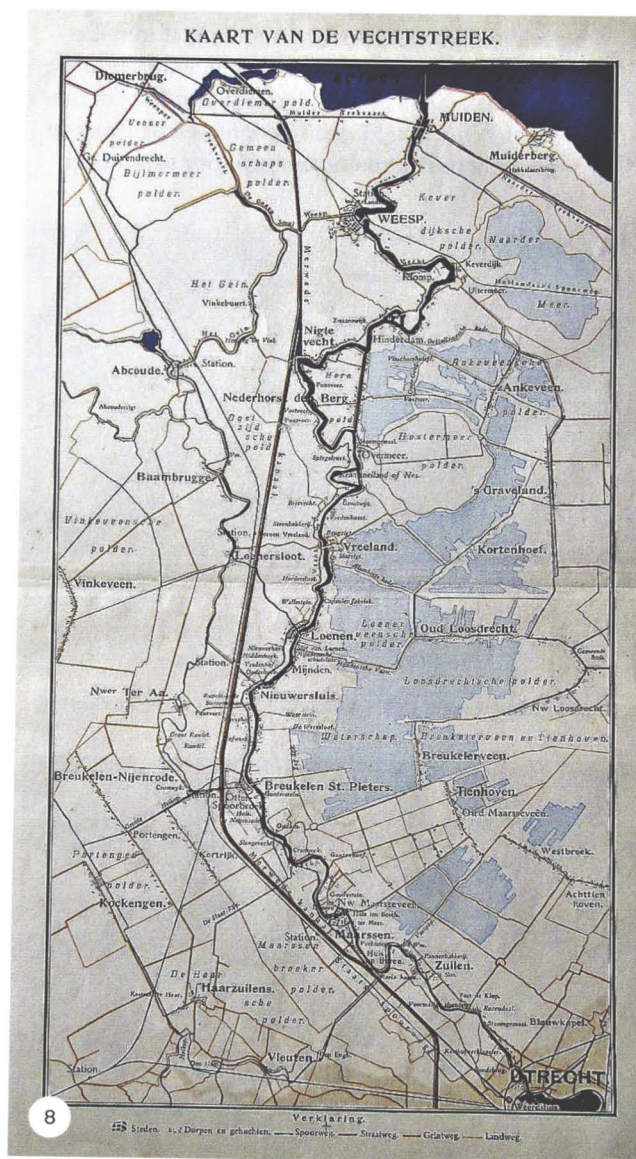
De ontginning en vervening van de Vechtstreek

Vanaf 1100 begon de ontginning van de veenmoerassen aan de oostkant van de Vecht ten behoeve van de winning van landbouwgronden. Afbeelding 6 geeft een beeld (in spiegelbeeld) van de ontgonnen landerijen ten oosten van Nieuw-Maarsseveen rond 1650. Vermoedelijk werd deze kaart gebruikt voor fiscale doeleinden: het vastleggen van het eigendom van de betrokken landarealen ten be-

Wat opvalt in deze kaart en andere geografische kaarten uit de zeventiende eeuw is dat de waterrijke gebieden rond Loosdrecht (Loosdrechtse Plassen), Tienhoven en Maarsseveen nog niet

Beeld van de Vechtstreek met de vele plassen aan de oostzijde van de Vecht. J.P. Thijsse, De Vecht 1915.

en baggeren) in 1734. Opvallend is hoe gedetailleerd de verschillende legakkers zijn aangegeven. Let ook op de mooie details aan de onderzijde van deze kaart.

Binnen 100 jaar zou het landschap enorm veranderen. Door het afgraven en baggeren van het veen aan de oostzijde van de Vecht, ook in Tien-

hoven en Maarsseveen, ontstond een gebied met vele plassen dat weinig mogelijkheden bood tot landbouw en veeteelt. Die veranderingen zijn nog steeds zichtbaar op de kaart van Thijsse uit 1915. De kaart laat ook nog een aantal belangrijke ontwikkelingen zien uit de negentiende eeuw (zie afbeelding 8).

De vele plassen gaven aanleiding tot het plan om een deel weer droog te leggen. Eén zo'n plan betrof de drooglegging een eeuw later, rond 1850, van de Tienhovense en Maarsseveense Plassen. De concessie hiervoor werd in 1858 afgegeven. Echter, de sterke kwel van het grondwater maakte de drooglegging lang problematisch. Pas met de komst van krachtige stoommachines lukte het de markies De Béthune de droogmakerij te voltooien. Als dank werd de door hem drooggelegde polder sindsdien naar hem vernoemd. Op afbeelding 8 uit 1915 is de Bethunepolder - tussen Maarssen en Tienhoven - te midden van de plassen goed te onderscheiden.

Ontwikkeling verkeer en vervoer rond Maarssen

De kaart van Thijsse laat nog iets zien: de doorbreking van de agrarische gronden in de polder Maarssenbroek door enkele grote infrastructurele werken. Allereerst de aanleg van de Rhijnspoorweg, vervolgens de aanleg van het Merwedekanaal en later, nog niet zichtbaar op deze kaart, de A2. De Rhijnspoorweg was de eerste spoorlijn die werd aangelegd door de Nederlandse Rhijnspoorweg Maatschappij. De spoorlijn liep van het Amsterdamse Weesperpoortstation via Utrecht naar Arnhem. Het gedeelte tussen Amsterdam en Utrecht werd geopend in december 1843. Interessant detail is dat voor de realisatie van dit deel van het spoor

onder andere grond rond Nieuwersluis moest worden aangekocht. De desbetreffende grootgrondbezitter Doude van Troostwijk (eigenaar en bewoner van de buitenplaats 'Sterreschans' in Loenen) was alleen tot verkoop bereid als er in Nieuwersluis ook een station zou komen en dit station in de dienstregeling zou worden opgenomen. En dat gebeurde! Aan deze regeling kwam pas in 1953 een einde.

De eerste
fase van de
grootschalige
uitbreiding van
Maarssen.
Archief HKM.

De spoorlijn maakte een eind aan het vervoer van passagiers per trekschuit tussen Amsterdam en Utrecht.

Zichtbaar op afbeelding 8 is ook het Merwedekanaal - thans Amsterdam-Rijnkanaal - dat in 1882-1891 werd gegraven om een betere verbinding mogelijk te maken voor de scheepvaart tussen Amsterdam, Utrecht en Duitsland. Als gevolg daarvan verminderde het aantal vaarbewegingen op de Vecht aanzienlijk. Dat gold uiteraard ook voor de vaartijd! Vele schippers waren ongetwijfeld blij dat zij de Vecht letterlijk konden omzeilen met zijn vele ondiepten, bochten en bruggen! Het verdwijnen van de vrachtroute naar de Rijn ('Keulse Vaart') over de Vecht werd door het lokale bestuur met angst tegemoet gezien. Men verwachtte dat Maarssen hierdoor grote economische schade zou oplopen. De aanleg bleek echter een 'blessing in disguise' te zijn. Tussen 1920 en 1950 vestigde zich een groot aantal industrieën in Maarssen langs het kanaal. Maarssen werd verder ontsloten door de aanleg van Rijksweg 2 met dubbele rijbanen in 1954 tussen Amsterdam, Utrecht en 's-Hertogenbosch. De komst van de industrie bracht ook het vraagstuk van de

huisvesting van de vele arbeiders met zich mee. Het gevolg van deze ingrepen in het landschap was dat de uitbreidingsmogelijkheden van Maarssen aan de westelijke kant van het dorp uitermate beperkt werden. Om deze reden werd als gevolg van de toenemende bevolking later eerst richting het oosten gekeken. Het was na de Tweede Wereldoorlog gedaan met de rust in en om Maarssen!

Verstedelijking van Maarssen-Dorp

De grote expansie van de bebouwing in Maarssen vond vooral na WOII plaats. Een opvallend groot plan van voor die tijd was het uitbreidingsplan Ter Meer. Hiervoor moest het Huis Ter Meer, eens een grote buitenplaats met schitterende Franse tuinen, wijken. Het huis werd in 1903 gesloopt.

Huis Ter Meer werd in 1710 door Vincent Maximiliaan van Lockhorst gebouwd, op de fundamenten van het toenmalige slot Zuylenburg, met een tuin die bijna een vierkante kilometer besloeg. De buitenplaats bleef tot 1788 in familiebezit, waarna deze in de loop der tijd in verval raakte. In 1903 werd de grond verkaveld en gebruikt voor huisbouw. Thans resteren nog twee hekpalen van het toegangshek op de hoek Parkweg-Kerkweg.

Beeld van Maarssebroek vóór de uitbreidingsplannen met eendenkooi (midden links) en de weilanden van de veehouderijen aan de Maarssebroeksedijk (rechts).
Archief HKM.

Ook de naam Termeerbrug herinnert aan dit ooit glansrijke bezit. Met de bebouwing van deze grond kon Maarsse voorlopig in de groeiende behoefte aan woonruimte voorzien.

De naoorlogse woningbouw richtte zich in het begin vooral op het gebied ten oosten van de Diepen-daalsedijk. Deze bouwphase leidde tot twee wijken: de Staatsliedenbuurt en het Zeeheldenkwartier. Afbeelding 9 geeft een beeld van de planologische inrichting van de nieuwbouwwijken. De Dr. Plesmanlaan en Kennedylaan in wording zijn duidelijk zichtbaar. De uitbreidingsplannen moesten een bevolkingsaanwas mogelijk maken van 6.500 tot 12.000 inwoners.

Het meest opvallende woningbouwproject was natuurlijk de nieuwbouw van Maarssebroek, aan de westelijk kant van Maarsse en aan de andere kant van het Amsterdam-Rijnkanaal. In de loop der jaren werden van 1970 tot ongeveer 1990 diverse wijken voortvarend uit de grond gestampt. Eerst zagen Bloemstede en Boomstede het licht. Er zouden nog vele wijken volgen. Er kwam ook een grootschalige winkelvoorziening in de vorm van winkelcentrum Bisonspoor. Afbeeldingen 10 en 11 geven de veranderingen in het landschap goed weer. In die tijd waren ongeveer 24.000 van de 40.000 inwoners die de gemeente Maarsse telde, in Maarssebroek woonachtig. Het gevolg van deze ontwikkeling was dat de vele boerderijen langs de Maarssebroeksedijk

en de bijbehorende hooi- en weilanden geheel verdwenen. In deze jaren werden verspreid door het dorp nog vele andere woningbouwprojecten gerealiseerd, bijvoorbeeld Zandweg-Oostwaard, de Componistenbuurt, Zogwetering, de Reizende Man en De Hoge Brug.

Het meest recente omvangrijke bouwproject, gestart in 2007, is de bouw van de wijk Op Buuren in Oud-Hollandse stijl met een grote verscheidenheid aan woningen en appartementen. Nieuw was dat de wijk autoluw werd gemaakt. Dat bereikte men door binnen de vierkante bebouwing de binnenzijde te benutten voor tuinen en parkeerplaatsen voor auto's. Ook werd in een gracht voorzien die ontsloot op de Vecht. Hierdoor werd voor vele bewoners waterrecreatie mogelijk.

Voor de volledigheid vermelden we dat Maarsse op 1 januari 2011 bestuurlijk werd samengevoegd met de gemeenten Loenen en Breukelen tot de fusiegemeente 'Stichtse Vecht'. Deze bestuurlijke actie veranderde aan het landschap vanzelfsprekend weinig.

Slot: Maarsse op de kaart

Maarsse werd in de zeventiende eeuw door toedoen van Joan Huydecoper het dorp waar het buitenleven aan de Vecht begon. Binnen een halve eeuw werd het boerendorp omgetoverd tot een lustoord van buitenplaatsen. Maarsse, c.q. Maarsseveen kreeg een buitenplaatseconomie.

Beeld van Maarssenbroek uit het zuidoosten in 1983. Links de A2, in het midden de Zuilense Ring, op de achtergrond de wijken en rechts het Amsterdam-Rijnkanaal. Collectie Het Utrechts Archief.

Vele Maarssenaren vonden werk op de prachtige buitenplaatsen en zomerresidenties als dienstmeid, keukenhulp, koetsier, hovenier of 'daghuurder'. Ook werkte men als arbeider in de lokale steen- en pannenbakkerijen. De buitenplaatsen en de steenbakkerijen, maar meer algemeen de groei van de steden in de Republiek, deden de vraag naar brandstoffen toenemen. Dit leidde tot een sterke vervening van het gebied. In de achttiende eeuw ontstonden hierdoor de waterrijke gebieden in Loosdrecht en Maarsseveen die later voor een klein deel weer werden drooggelegd (de Bethunepolder).

Vanaf het derde kwart van de achttiende eeuw begon het verval van de buitenhuizen. De vrijkomende gronden werden deels weer als agrarische grond in gebruik genomen. Een volgende belangrijke ingreep in het landschap werd veroorzaakt door de komst van het Merwedekanaal, de spoorlijn Utrecht-Amsterdam en een eeuw later de A2. Een en ander leidde tot een begrenzing van de uitbreidingsmogelijkheden van Maarssen-Dorp. De naoorlogse ontwikkelingen kenmerken zich door een enorme nieuwbouw, die ten koste ging van het agrarische landschap en de agrarische bedrijvigheid. In en om Maarssen stonden 150 boerderijen met bijbehorende gronden, die na WOII praktisch allemaal zijn verdwenen. Een vijftiental boerderijen is nog in gebruik als veehouderij. De-

zelfde ontwikkeling deed zich voor bij de gronden die in gebruik waren als tuinderij. De geografische kaarten van de afgelopen eeuwen vormen een krachtige spiegel van de grote veranderingen die Maarssen en haar omgeving doormaakten. ●

Bronnen

- J. Blaeu, *Atlas Major* (Amsterdam 1662).
M. Donkersloot-de Vrij, *De Vechtstreek: oude kaarten en de geschiedenis van het landschap* (Weesp 1985).
D. Stoopendaal, *De zegepraalende Vecht* (Amsterdam 1719).
Jac. P. Thijsse, *De Vecht* (Zaandam 1915).

Noten

1. Dit artikel is gebaseerd op twee lezingen die Hans van Bommel eerder hield onder dezelfde titel voor de Historische Kring Maarssen in 2008 en het Vechtstreekmuseum in 2020. De auteurs danken Jan Simonis voor zijn waardevolle opmerkingen en aanvullingen.
2. Zie voor een gedetailleerde beschrijving M. Donkersloot-de Vrij.
3. Zie M. Donkersloot-de Vrij, pp. 39-40.
4. Joan Huydecoper bekleedde zesmaal het ambt van burgemeester van Amsterdam. Door de verwerving van de heerlijkheid van Maarsseveen en Neerdijk liet hij zich later aanduiden als Joan Huydecoper van Maarsseveen.
5. De oorspronkelijke versie uit 1719 bevat schitterende kopergravures van de hand van Daniel Stoopendaal van meer dan 100 buitenplaatsen en dorpsgezichten langs de Vecht. Het boek werd herdrukt in 1790, 1807 en 1998.

De wandeling van De Pijper in 1916

- een terugblik Deel 15

Ria Tijhuis

Aan het einde van de Kaatsbaan slaat De Pijper linksaf. Op de plek waar nu de zaak van de familie De Graaff is gevestigd, staat in 1916 nog het gemeentehuis van Maarsseveen. Op de hoek zit het café van Boot en om de hoek aan de Diependaalsedijk de bijbehorende stalhouderij. Iets verderop aan de linkerkant is de toegangspoort van de oprijlaan naar het buitenverblijf Raadhoven. Dit huis staat aan de Herengracht en heeft een diepe, smalle tuin van ongeveer 200 meter die doorloopt tot aan de Diependaalsedijk. Op de eerste afbeelding is het voormalige koetshuis van dit buiten te zien, dat tot eind jaren zeventig dienst heeft gedaan als korpsgebouw van het Leger des Heils. Vanaf 1978 worden de samenkomsten gehouden in het dat jaar gereedgekomen Centrum voor Ouderen Merenhoef en wordt het gebouwtje aan de Diependaalsedijk afgebroken. Links daarvan is dan al in 1972 De Hoeksteen gebouwd, het kerkgebouw van de Christelijk Gereformeerde Kerk (zie afbeelding 2). In de vroegere tuin wordt in 1980 het complex 'Achter Raadhoven' gerealiseerd, bestaande uit 45 woningen.

Tegenover de kerk ligt een steeg die in de volksmond bekend stond als de Kattesteeg en sinds 1975 Jodenkerksteeg heet. Deze naam herinnert aan de Hoogduitse synagoge die links van de steeg stond, naast het voormalige hoekhuis van de rabbijn. De Pijper schrijft hierover in zijn cahier het volgende: 'De Synagoge met hare antieke fijn bewerkte lichtkroon is der bezichtiging waardig'. In 1927 wordt de joodse gemeente opgeheven, want volgens de voorschriften dienen er op de sabbat minimaal tien mannen aanwezig te zijn (een minjan) om een dienst te mogen houden. Dat aantal wordt niet meer gehaald en het gebouw wordt gesloopt. Op de lege plek

worden twee huizen gebouwd (huisnummers 40 en 42).

Naast Achter Raadhoven staat een muur waarachter zich eeuwen geleden het enorme terrein bevond dat door de Huydecopers tot ontwikkeling is gebracht en waar links en rechts van de Diependaalsedijk een kleine veertig grote en kleine buitenplaatsen hebben gestaan. Aan de linkerkant een aantal langs de Vecht, waarvan alleen Doornburgh, Goudestein en Vechtoever nog bestaan en aan de rechterkant op het gebied tot aan de Zogwetering een groot aantal kleinere buitenplaatsen. Van het grote buitenhuis Elsenburg resteert alleen nog een deel van de vroegere overtuin, nu het weiland van Kees Spelt, gelegen op de hoek Diependaalsedijk-Klokjeslaan.

We volgen De Pijper de Klokjeslaan in, passeren eerst op de hoek het buitenverblijf Mariënhof en gaan aan het einde bij het nieuwe woonwijkje Zwanenburg linksaf de Driehoekslaan op. Aan het einde daarvan komen we weer op de Diependaalsedijk en dan even later langs de plaats waar de 'heerenhuisinge' Heuvelsoord heeft gestaan, een kwekerij langs het Zandpad, waar diverse soorten fruit gekweekt werden. Het huis lag net voor het bruggetje bij Geesberge. Op het terrein bevond zich een tuinmanswoning, een stalling voor drie paarden, een koetshuis en een optrek met koepelkamers, Klein-Heuvelsoord genaamd. De achteruitgang begint als in de jaren vóór de Tweede Wereldoorlog grond wordt opgekocht voor de bouw van woningen. Met de sloop van het pand in de jaren zestig verdwijnt ook de S-bocht in het Zandpad, 'die voor de één rustiek en schilderachtig was, maar voor de ander een obstakel in zijn snelheidsdrift', (citaat van Dick Dekker). ●

Hendrick de Sandra en Maarssen

Wally Smits

Wat hieraan voorafging...

In 2017 schreef ik in dit Periodiek een artikel over de eigenzinnige Anna Maria de Sandra en haar trieste leven. Dit was naar aanleiding van de historische roman die over haar geschreven werd door L(ite).E., pseudoniem van Frauck Engelberts.¹⁾ Voor nader onderzoek bezocht ik toen de Freylemaborch in Slochteren en het museum De Waag in Deventer, waar meer materiaal over de familie van Anna Maria te vinden was. In beide musea vond ik portretten van de familie.²⁾ Na het schrijven van het artikel stuitte ik toch hier en daar op nieuwe gegevens, zoals de beschrijving van de inboedel van de grootvader van Anna Maria na diens overlijden. Wat een bezit had die man opgebouwd! Het Rijksmuseum zou alleen al met zijn schilderijenverzameling menige zaal hebben kunnen vullen. Die grootvader wordt nauwelijks genoemd in de familiehistorie in Maarssen, behalve als getuige bij de doop van een aantal van zijn kleinkinderen. Zijn dochter, de moeder van Anna Maria, Margaretha Tortarolis en haar man Hendrick de Sandra brachten echter, met de kinderen, zo'n twintig jaar lang de zomers door in Maarssen. Tijdens het schrijven van het eerste artikel vroeg ik mij al af hoe zo'n gezin ertoe kwam om de zomers in Maarssen door te brengen en niet ergens anders. Op basis van mijn nieuwe gegevens licht ik hieronder toe dat het zeker geen toeval is dat het gezin De Sandra Maarssen koos; nu gezien vanuit de vader van Anna Maria, Hendrick de Sandra (zie afbeelding 1). Om verwarring te voorkomen heb ik van de vele familierelaties die in dit stuk beschreven worden een overzicht gemaakt (zie afbeelding 2).

De familie Tortarolis

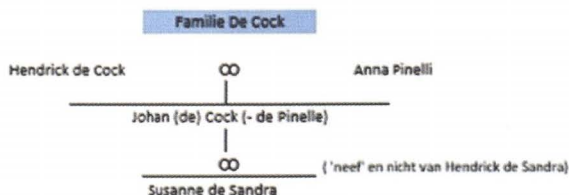
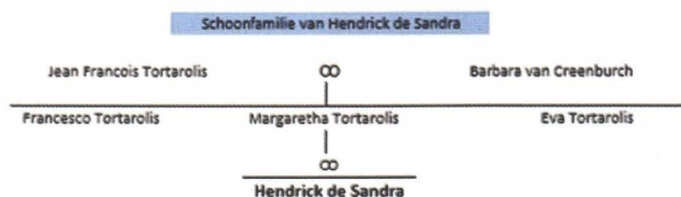
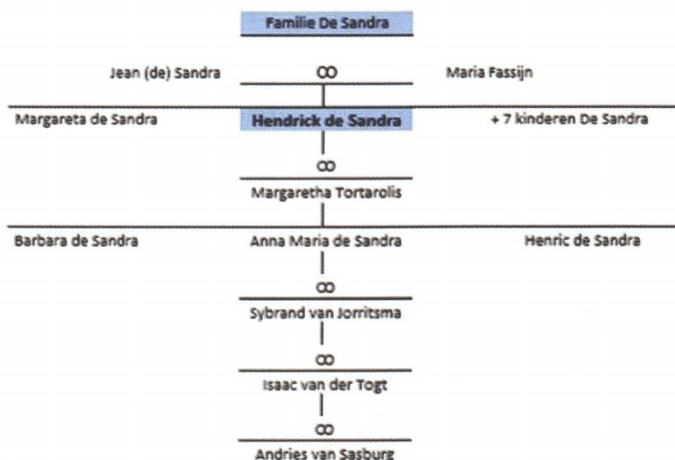
Eerst wat informatie over de schoonfamilie van deze Hendrick de Sandra. Zijn schoonvader, Jean François Tortarolis, werd ongeveer rond 1600 geboren in Cassale Senvase in Noord-Italië. Rond

1622 zien we hem verschijnen in Leiden waar hij gaat werken in een lommerd. Hij werd '*dienaer in de tafel*' zoals dat toen genoemd werd. Het woord lommerd, het pandjeshuis, duidt op de herkomst van de eigenaren van vele pandhuizen; die kwamen namelijk veelal uit Lombardije. Toen Tortarolis in 1627 eindelijk het poorterschap (burgerschap) van Leiden ontving en dus een eigen bedrijf mocht beginnen, ontpopte hij zich als een ware ondernemer en werd al snel zelfstandig '*Tafelhouder*', dat wil zeggen dat hij een eigen zaak had. Hij was niet armlastig naar Leiden

Hendrick de Sandra door Pieter van Anraedt, 1676. Hendrick pronkt trots met de Franse lelie op zijn borst en met de commandostaf in zijn rechterhand ten teken van gezag. Collectie Vereniging De Waag, Deventer.

Overzicht van de familierelaties gezien vanuit Hendrick de Sandra. Voorheen werd slechts Sandra vermeld. De 'De' ervoor is later tussengevoegd. Ook de naam Cock komt in vele variaties voor.

∞ = gehuwd met

gekomen, want al twee jaar na zijn aankomst huwde hij met Barbara van Creenburch. Zij stamde uit een aanzienlijk Leids geslacht en hij had haar als hij een arme immigrant was geweest nooit aan de haak kunnen slaan. Het echtpaar kreeg drie kinderen: Francesco, die al vroeg overleed, Margaretha (geboren 27 december 1627) en Eva, geboren omstreeks 1630 (zie afbeelding 3 op de volgende bladzijde). Margaretha zou later (1646) met Hendrick de Sandra trouwen en de jongste zus Eva trouwde in 1656 met een kolonel.³⁾ Het zou best kunnen dat de latere overstap van Hendrick naar het leger is gemaakt onder invloed van de militaire vriend van Eva. Intussen gingen de zaken voor vader en moeder Tortarolis bijzonder goed. Toen Jean François in

1653 overleed, moeder Barbara was al eerder overleden, bleek hij schatrijk te zijn. Door heel de Republiek had hij bezittingen: pandjeshuizen in Leiden en Leeuwarden, huizen in Leiden, Breda, Schiedam en Zoeterwoude en ook nog een paar boerderijen in Friesland. En dat is nog maar het begin van de inventarisatie van zijn bezittingen. Hij was ook een ware collectionneur van kunstwerken. Zijn bibliotheek telde honderden werken over diverse onderwerpen en door het hele huis waren schilderijen te vinden,

waaronder vele Van Lievens, de concurrent van Rembrandt. Noemenswaardig zijn verder een paar 'conterfeytsels' en een afbeelding van een bordeeltje door Frans Hals, acht prenten van Breugel. In de keuken hing een schilderij van de schilder Swanenburch met (natuurlijk) een Italiaanse keuken als onderwerp. In de blauwe achterkamer hingen ook nog zeven schilderijen van bekende meesters. Schoonzoon Hendrick de Sandra en zijn echtgenote Margaretha Tortarolis waren toch al niet onbemiddeld, maar dankzij deze erfenis waren zij nu ineens schatrijk.

Voorlopers van De Sandra in Maarssen

Om aan te tonen dat de komst van Hendrick de Sandra naar Maarssen geen toeval is, is het no-

Margaretha Tortarolis door Pieter van Anraedt, 1677. Collectie Vereniging De Waag, Deventer.

dig om zijn 'voorgangers' te beschrijven. In 1620 kocht de net getrouwde handelaar in specerijen Hendrick Cock (1596/97-1620/23) het op de hoek Langegracht/Zandweg liggende Huis Ten Tuck, nu restaurant Le Brasseur (zie afbeelding 4). Hij was drie jaar eerder, zeer tegen de zin van zijn moeder, getrouwd met de veel oudere en uit het toen nog Italiaanse Genève afkomstige Anna Pinelli-Borzoni-Savelli (Genève 1583-Maarssen 1638). Haar komen we hier in de archieven alleen tegen onder de naam Pinelli of Pinelle. Hun tweede kind, Johan, in 1618 of 1619 geboren, is

voor ons interessant. Johan ging rechten studeren in Leiden en werd advocaat. Hij trouwde met Susanna de Sandra, zowel niet van hem als van Hendrick de Sandra. Hierna zien we hem in de aantekeningen van Hendrick de Sandra voortdurend terugkomen als 'neef' Johan Cock de Pinelle. Deze had na het overlijden van zijn moeder haar achternaam aan de zijne toegevoegd. Hendrick zal menigmaal bij deze neef Johan op bezoek zijn geweest en wellicht dat hier zijn liefde voor het dorpje aan de Vecht is geboren. Ook Johan woonde alleen 's zomers in Maarssen. De rest van het jaar verbleef hij in zijn huis aan het Rapenburg in Leiden. Daar komt nog bij dat Hendricks zus Margareta een begenadigd kunstenaar was; ze schilderde, maakte gedichten, bespeelde de vedel (voorloper van de viool), de bas en de fluit en zong ook nog. Zij was een regelmatige gast van Joan Huydecoper I op zijn buitenplaats Goudestein. Met de Huydecopers hadden de De Sandra's weer gemeen dat beide families aandelen hadden in de Amsterdamse

kamer van de VOC.

Na het overlijden van zijn zuster in 1647 huurt Hendrick de Sandra voor de duur van vijf jaar de buitenplaats Goudestein van Joan Huydecoper voor f 700,00 per jaar. Na afloop van deze huurtermijn huurt hij het huis Zuylenburg, het latere Huis Ter Meer, recht tegenover de woning van neef Cock de Pinelle, waar hij een warme band mee heeft. Vele malen zien we Cock de Pinelle optreden als getuige bij de doop van kinderen binnen de familie De Sandra. Als hij tegen 1660 krap komt te zitten, leent Hendrick de Sandra

Afbeelding van Huis Ten Tuck door Jan van der Heyden. Men zou kunnen zeggen dat het schilderij is gemaakt vanuit de tuin van Huis Zuylenburg (Ter Meer), waar de De Sandra's in de zomer woonden. Hendrick had een mooi uitzicht op de woning van 'neef' Johan Cock de Pinelle. Het schilderij is gedateerd in de jaren zestig van de zeventiende eeuw. Toen was Huis Ten Tuck net (1660) overgegaan in handen van Johanna Maria van Palla(e)s. Collectie Cincinnati Art Museum.

hem zelfs f 4.000,00 (tegen de toen alom gangbare standaardrente van 4% per jaar). Het zou echter niet baten. Met een schuld van f 26.000,00 ten gevolge van zijn luxueuze leven moet hij huizen in Amsterdam en Leiden verkopen en in 1660 wordt Huis Ten Tuck verkocht aan Johanna Maria van Palla(e)s, nicht van de Utrechtse weldoenster. Hiermee verdwijnt Johan Cock de Pinelle uit het Maarssense zomerleven.

Hendrick de Sandra

Hendricks moeder, Maria Fassijn, is geboren in Keulen en zijn vader is vermoedelijk afkom-

stig uit Doornik. De geschiedenis van Hendrick begint in 1619 in Amsterdam als middelste van negen kinderen. Het enige wat we van hem weten is dat hij bij zijn trouwen 'koopman te Amsterdam' wordt genoemd. Zijn handel is niet duidelijk, maar heeft hem in ieder geval geen windeieren gelegd. Hij trouwt in september 1646 in Leiden met de al eerdergenoemde Margaretha Tortarolis, die al een jaar later (7 september 1647) in Amsterdam bevalt van haar eerste kind, een dochter genaamd Anna Maria. Vier jaar later wordt er weer een dochter geboren (september 1651), maar ditmaal in Maarssen in het door

Het afscheid van ritmeester Hendrick de Sandra (1619-1707). Hij wordt uitgeleide gedaan door zijn vrouw en kinderen.
Pieter van Anraedt, 1661. Collectie Rijksmuseum.

hem gehuurde Goudestein 'op de groote Sael'. Als laatste wordt in 1654 in Leiden Henric geboren. Bij de laatste twee kinderen is Johan Cock de Pinelle getuige bij de doop. Het gezin De Sandra brengt vanaf 1648 tot ongeveer 1669 de zomers door in Maarssen; de eerste vijf jaar op Goudestein en vervolgens op Zuylenburg. Na de dood van zijn schoonvader is Hendrick in staat om zich te mengen in andere zaken dan de handel. Hij verstrekt leningen aan de Poolse koning Johan Casimir en wordt als dank in 1654 in de adelstand verheven. Uniek is dat hij als één van de weinige mensen in de Republiek door de Franse koning benoemd wordt tot ridder in de orde van Sint-Michel. Daarmee krijgt hij dus toestemming om de Franse lelie in zijn wapen te voeren en is dan dus al opgeklommen tot ridder. Trots noteert hij in het door hem begonnen 'Marokijnenboek' iedere stap in zijn carrière. Hij noteert ook al het wel en wee van de familie; geboortes, overlijdens, huwelijken, maar centraal staan toch zijn eigen, grote prestaties.

Hij bekwaamt zich in de krijgskunst en komt in 1657 in Deventer terecht. Hij wordt sergeant-majoor en ritmeester en uiteindelijk (1677-1685) wordt hij door de Staten-Generaal der Verenigde Nederlanden benoemd tot gouverneur, garnizoenscommandant, van de stad Deventer. Hij is uiterst tevreden over zijn carrièreverloop en laat zichzelf en zijn gezin dan ook met veel trots afbeelden op een schilderij waarop hij afscheid neemt van zijn geliefden en ten strijde trekt (zie afbeelding 5). Het hele gezin verhuist naar Deventer en er wordt een huis gekocht in een straat die later naar hem vernoemd zou worden. Het gezin brengt de zomer wel ieder jaar door op huis Zuylenburg te Maarssen. De kinderen hebben hier aan de Vecht de tijd van hun leven.

Tegen de tijd dat de kinderen uitvliegen, is de vriendenkring van De Sandra inmiddels ook uit Maarssen vertrokken en besluit hij definitief naar Deventer te vertrekken. Dochter Anna Maria blijft met haar eerste echtgenoot Sybrand

van Jorritsma nog korte tijd op Zuylenburg, maar na het overlijden van haar echtgenoot en dat van haar zoontje, hertrouwt ze in Maarssen met Isaac van der Togt. Zij vertrekt ook, ditmaal naar Gouda, geboorteplaats en standplaats van haar tweede echtgenoot. Toch zien we haar weer terug in Maarssen, want na de dood van haar tweede echtgenoot hertrouwt ze en gaat met haar nieuwe man, Andries van Sasburg, weer in Maarssen wonen. Ditmaal huurt ze een huisje aan de Langegracht.

Het geluk lacht haar ook ditmaal niet toe. In 1679 bevalt ze van een dochttertje dat spoedig na de geboorte sterft. Hendrick is nog wel getuige geweest bij de doop. Tot overmaat van ramp sterven kort na elkaar haar zuster Barbara en haar broer Henric. In januari 1681 sterft uiteindelijk ook Anna Maria. Het echtpaar Hendrick de Sandra en Margaretha Tortarolis is binnen een jaar kinderloos. Ze nemen wel de opvoeding op zich van twee dochters van Barbara en via die lijn is de erfenis van Hendrick de Sandra in de familie gebleven.

Als korte tijd later ook Margaretha Tortarolis sterft en in Deventer wordt begraven, hertrouwt Hendrick nog wel, maar trekt zich terug in Rijswijk in het westen van De Republiek. Daar sterft hij in 1707 en hij wordt begraven in de Grote Kerk in Delft.

In Deventer herinnert men zich nog graag het optreden van Hendrick de Sandra. Net als Utrecht had de stad de wallen slecht onderhouden en was daardoor – bij de inval in 1672 door Lodewijk XIV - kansloos tegen het beleg van de bisschop van Münster, Bernard van Galen (Bommen Berend). De enige die de moed had om een uitval te doen was...Hendrick de Sandra;

de magistraten gaven de stad echter al na een dag over. ●

Noten

1. Periodiek HKM, jaargang 43 nummer 2 2017, pagina 68-74.
2. Onder de portretten heb ik toen vermeld dat ze tot de collectie van deze musea behoorden. Dit bleek onjuist te zijn. Ze waren deels in bruikleen door de huidige bezitter afgestaan evenals het door mij geciteerde zogenaamde Marokijnenboek. De eigenaar heeft mij daarop gewezen en ik heb beloofd dat te rectificeren. Zij gaf mij een overzicht van de boedel van de grootvader van Anna Maria, Jean Francois Tortarolis. Dit was door de adjunct-archivaris van het Leidens archief, W.J.J.C. Bijleveld gevonden en naar L.E. gestuurd. Later heb ik dat teruggevonden als publicatie in: *Oud Holland, tijdschrift voor kunst in de Lage Landen*, januari 1927, p. 183 – 188.
3. Het huwelijk met Margaretha staat in het Marokijnenboek, genoteerd door Hendrick de Sandra op 23 september 1646 en hij schrijft er ook bij dat ze toen 18 jaar oud was.

Bronnen

Voor het gehele verhaal heb ik gebruik gemaakt van de volgende bronnen:

- a. Het Nieuw Biografisch Woordenboek.
- b. De site www.deventertoenennu.nl.
- c. L. Lapikas, *Varia*, version 1.5, Muiden 2015.
- d. The New York Genealogical and Biographical Record, 2011, artikel van J.B. Dobson over de familie van Hendrick Cock van Amsterdam.
- e. Periodieken HKM 1989 no. 1, 2000 no.1 2017 no.2 en 2018 no. 4.
- f. Als laatste, maar niet de minste, de primaire bron: De zogenaamde 'eigenhandige Aanteekeningen' van Hendrick de Sandra die ik gemaks-halve het Marokijnenboek noem naar aanleiding van de prachtige geitenleren (marokijn) band waarin dit boek gebonden is.

Het gezin De Sandra brengt vanaf 1648 tot ongeveer 1669 de zomers door in Maarssen; de eerste vijf jaar op Goudestein en vervolgens op Zuylenburg (Ter Meer).

MHV 50 jaar - Van klein clubje naar professionele organisatie

Carlo de Meijer

De Maarssense Hockey Vereniging (MHV) viert dit jaar, evenals de Historische Kring, haar 50-jarig bestaan (zie afbeelding 1). Er is veel gebeurd in die jaren. De hockeyclub heeft een heuse metamorfose ondergaan.

Het begin

Op 28 januari 1972 wordt de Maarssense Hockey Vereniging, de MHV opgericht. Initiatiefnemers zijn Cees van Veldhuizen – nog maar 18 jaar oud – en Bas de Mol, allebei studenten in Utrecht en met een hockeyachtergrond (zie afbeelding 2). Pa Jan van Veldhuizen was destijds betrokken bij de oprichting van de Historische Kring Maarssen (HKM) en tevens (mede) oprichter

van voetbalclub DWSM. Een jaar eerder waren beide studenten met het idee gekomen om ook in Maarssen hockey mogelijk te maken. Daarvoor bestond groeiende belangstelling. Een oproep in het r.k.-parochieblad De Brug van 16 april 1971 om je aan te melden als mogelijk (bestuurs)lid, volgde al snel.

De oprichters van MHV: Bas de Mol (links) en Cees van Veldhuizen (rechts). Jan J. van Dijk Fotografie.

Daalseweide

Cees van Veldhuizen volgde aanvankelijk het advies van zijn vader en ging naar het bestuur van voetbalclub DWSM met de vraag of daar een hockeyclub ondergebracht kon worden. Na gesprekken met korfbalvereniging OVVO (over de velden), met Luck Raeck (over de kleedgelegenheden) en met de gemeente Maarssen en de KNHB werd echter gekozen voor de Daalseweide. MHV kon daar De Deel als onderkomen huren. Het was een gedeelte van de oude boerderij De Daalseweide, gelegen aan het Amsterdam-Rijnkanaal naast het ACF-terrein. Er moest heel wat worden opgeknapt, maar het vele werk loonde: een knus clubhuis met veel sfeer. De kleedkamers werden gedeeld met OVVO. In mei 1973 werd het clubhuis op het sportpark Daalseweide, De Deel, door burgemeester Waverijn officieel geopend.

De eerste wedstrijden

De eerste trainingen en wedstrijden vonden plaats op de twee velden van OVVO. Deze christelijke korfbalvereniging speelde namelijk niet op zondag. Eén van de velden voldeed echter qua afmeting niet aan de eisen voor het zondagse seniorenhockey maar kon wel worden gebruikt door de jeugdteams. Daarnaast kon gebruik worden gemaakt van een gravelveld waarop door de jeugd werd getraind. De clubkleuren voor de teams werden het nu bekende korenblauwe shirt

met oranje accenten, een donkerblauwe broek en oranje kousen.

Bij de aanvang van het nieuwe hockeyseizoen 1972/73 nam de MHV met twee seniorenelftallen deel aan de zondagcompetitie. Het eerste elftal bestond grotendeels uit studenten uit Utrecht, allen met een hockeyachtergrond. Zondagochtend vroeg moesten de spelers zelf op het veld met kalk de lijnen uitzetten. In dat eerste jaar waren er slechts zo'n vijftig spelende leden. Er moest dus hard gewerkt worden om volledige elftallen te kunnen vormen. De seniorenteamen werden regelmatig aangevuld met junioren. Het eerste team begon in de 4e klasse, maar promoveerde al snel naar de 3e en zelfs naar de 2e om daarna toch weer te degraderen; een soort jojo. Dat zou later nog een paar keer gebeuren.

Ledenwerving en groei

Veel juniorleden waren er nog niet in de beginjaren, dus bleef het bij enkele juniorenteams (zie afbeelding 3). Om het jeugdedental op te krikken werd een wervingsstukje in de VAR gezet, met name gericht op scholengemeenschap Brockleden in Breukelen. De actie slaagde wonderbaarlijk goed. Men wist een groot aantal nieuwe jeugdleden te werven uit de gehele regio. Ze kwamen op de fiets naar MHV vanuit Abcoude, Baambrugge, Loenen en Breukelen, want daar hadden ze in die tijd nog geen hockeyclubs. Hockey werd steeds

geliefder bij de jeugd.

Het ledenaantal van MHV groeide – met name vanaf eind jaren zeventig – dus aanzienlijk. Tien jaar na haar oprichting was het ledenaantal bijna vertienvoudigd. Het aantal jeugdleden steeg naar 250 en was vooral afkomstig uit de nieuwe wijken Maarssenbroek en Zandweg-Oostwaard. Het werd daardoor een steeds krappere bedoening op de Daalseweide; de MHV was uit haar jasje gegroeid. Er moest

3

Jeugdhockey in de beginjaren.

uitgekeken worden naar een andere locatie en die werd gevonden aan de overkant van de Vecht.

Plan Oostwaard

MHV ging met de gemeente Maarssen om tafel en het resultaat was dat de club zou vertrekken naar een nieuw complex: Zandweg-Oostwaard, een terrein aan de Vecht naast de Zuilense Ring. Het zou wel even wennen zijn voor deze hockeyvereniging die zich in korte tijd een stevige positie had weten te verwerven in het plaatselijk sportgebeuren.

Op het verlanglijstje stond een prachtig, nieuw hockeycomplex: drie velden en een oefenveld, kleedkamers, douches, een garage voor de opslag, een parkeerplaats en niet te vergeten een modern clubhuis. Dit was een mooi vooruitzicht na twaalf jaar spelen op velden waarvoor elk jaar bij de hockeybond dispensatie gevraagd moest worden. Vanaf dat moment waren er diverse MHV'ers druk met allerlei voorbereidingen. Hessel de Zoeten (secretaris) en Geert Valewink (jeugd-

commissaris) trokken de kar. Samen vormden zij het 'duo Oostwaard', bijgestaan door een groot aantal leden.

De financiering

Over de manier van financieren werd lang gepraat. De totale kosten werden geraamd op drie ton (in guldens), waarvan een groot deel moest worden geleend. Het ontbrekende bedrag werd bijeengegaaard door de uitgifte van een obligatielening van f 20.000,00, donaties, sponsoring door het Maarssense bedrijfsleven en een loterij. Daarnaast hadden alle elftallen zich voorgenomen om elk duizend gulden op te brengen door middel van acties en werkzaamheden. Hierdoor kon de begroting sluitend worden gemaakt. Het resultaat van de inzet van velen.

Uiteindelijk werd besloten dat de gemeente Maarssen de velden, kleedkamers, douches en de garage voor opslag voor haar rekening zou nemen en dat de MHV het clubhuis zelf zou bekostigen. Bavaria zorgde voor de bar.

De officiële opening van het nieuwe complex door burgemeester Waverijn in 1984. Jan J. van Dijk Fotografie.

Het nieuwe complex

Op vrijdag 6 mei 1983 werd de eerste paal voor het complex aan de Zandweg-Oostwaard geslagen. De officiële handeling werd verricht door burgemeester Waverijn, bijgestaan door Mieke van Krugten, het jongste meisjeslid van de club. Het ging heel toepasselijk Deel 2 heten en was tegelijkertijd ook het tweede deel van de ontwikkelingen van de MHV. Ruim een jaar later is het dan zover: de verhuizing naar Sportpark Oostwaard. Voorzitter Cor van der Schoot is trots. Bijzonder is dat het complex eigendom is van de gemeente Maarssen, maar het

Nieuwe ledengroei nodig

Bij de overgang naar Zandweg-Oostwaard lag het ledenaantal boven de 400. Daarvan bestond het grootste deel uit jeugd. Doordat de veldcapaciteit in het nieuwe seizoen met 50% was gestegen, kon de MHV nog wel wat nieuwe leden gebruiken. Plaats voor de jeugd was er in alle leeftijdsgroepen, maar vooral nieuwe senioren, zowel dames als heren en met name de 18- tot 35-jarigen, waren dringend gewenst. Het streven was om binnen niet al te lange tijd uit te groeien tot een vereniging van zo'n 550 tot 600 leden. Naast de popula-

De Tulpencursus levert ieder jaar weer tussen de 150 en 200 deelnemers op, terwijl de club plaats had voor 65 nieuwe Benjamins per jaar

onderhoud door MHV in eigen beheer zal plaatsvinden. Daarbij zal men slechts een gedeeltelijke, financiële vergoeding van de gemeente krijgen. Onder grote belangstelling wordt op zaterdag 8 september 1984 het complex officieel in gebruik genomen (zie afbeelding 4). Het is het begin van een nieuwe fase in de verdere groei, twaalf jaar na de oprichting. Burgemeester Waverijn (opnieuw) neemt de sleutel in ontvangst en opent het gebouw.

Watervelden

De euforie was echter van korte duur. Een paar weken later, na een zeer zware regenval, bleken de velden 'watervelden' te zijn geworden.¹⁾ De drainage bleek niet goed te zijn. De velden moesten structureel hersteld worden en dat kostte tijd en geld. Het was zelfs zo slecht gesteld met de velden dat zij een tijd niet gebruikt konden worden en dat men voor wedstrijden naar hockeyverenigingen in de omgeving moest uitwijken. Het betekende ook dat de spelers en speelsters hun conditie elders op peil moesten houden. Dit alles had niet alleen zijn weerslag op de sportieve prestaties, maar ook op de bar-inkomsten. Men beseft nu ook wat het betekende om zelf voor de onderhoudskosten te moeten opdraaien.

risering van de hockeysport, moesten de nieuwe wijken Maarssenbroek en Zandweg-Oostwaard voor een verdere aanwas van leden zorgen. Een ander punt was of MHV, dat met Heren 1 in de tweede klasse speelde en met Dames 1 in de derde, niet zou moeten streven naar een hogere kwalificatie. In een interne beleidsnota werd de vraag naar de wenselijkheid van prestatie-, en/of recreatiehockey aan de orde gesteld. Het spelen op hoger niveau zou duidelijk hogere kosten met zich mee brengen en dat was vooralsnog niet te overzien. Er werd geen besluit genomen.

Eerste kunstgrasveld

In de jaren tachtig werd in de Nederlandse hockeywereld steeds meer gebruik gemaakt van kunstgras, veelal zand-ingestrooide watervelden. MHV kon en mocht niet achterblijven. Nieuwe plannen (waarbij al hardop aan kunstgras werd gedacht), waren er volop. Dankzij de inspanningen van de eigen leden, in zowel financiële als organisatorische zin, werd die droom werkelijkheid. In 1985 – een jaar na de verhuizing naar Sportpark Oostwaard – werd het eerste kunstgrasveld officieel in gebruik genomen en geopend door (toen nog) kroonprins Willem Alexander. Uiteraard was dit voor de MHV een belangrijke mijlpaal.

Tulpenkursus. Sandra Stokmans Fotografie.

Met de aanleg van dit veld werd ook de Stichting Oostwaard Sport (SOS) opgericht. Deze Stichting, onderdeel van MHV, werd eigenaar van het kunstgrasveld en ging zich, naast het onderhoud van het veld, ook bezighouden met het werven van reclameborden.

Prestatie- of recreatiehockey

Bij het vertrek van voorzitter Van der Schoot in 1987 bedroeg het aantal leden zo'n 450, waarvan het overgrote deel jeugdleden. Er namen 27 elftallen aan de competitie deel plus een groot aantal mini's en maxi's: de jeugd onder de elf jaar. Daarnaast was er de hockeyschool voor de allerkleinsten, bestemd voor kinderen die officieel nog niet mochten hockeyen van de Hockeybond. Voor degene die niet in een team wilden spelen, was er trimhockey.

In de daaropvolgende jaren schommelde het aantal leden behoorlijk. Het steeg in eerste instantie tot 500, maar daalde vervolgens weer naar zo'n 400. De economische crisis in de tweede helft van

de jaren tachtig zal ongetwijfeld een rol hebben gespeeld. Ook prestatief schommelde het behoorlijk. Een probleem is dat elk jaar een groot aantal 18-jarigen, en dan vooral degenen die gaan studeren en goed kunnen hockeyen, de MHV verlaten. Zij gaan bij andere verenigingen in hun studentenstad op een hoger niveau hockeyen.

Binnen het bestuur werd dus driftig gedelibereerd: hoe nu verder? Inzetten op hogere prestaties van de eerste teams of gewoon een gezelligheidsclub blijven? Door het jaarlijks vertrek van leden en de bescheiden instroom werd het ook financieel moeilijker om een beslissing te nemen. Men kwam er niet uit. Dus werd het helaas pappen en nathouden.

Tot aan het midden van de jaren negentig bleef het zo. Weliswaar ging het 'prestatief' beter, Heren 1 speelde zelfs enkele jaren in de eerste klasse, maar dat betekende ook dat er een goede trainer moest worden aangetrokken. Dat kostte behoorlijk wat geld, zeker voor het clubje dat MHV toen nog was.

Het ledental nam niet echt toe en bleef lange

tijd tussen de 400 en 500 schommelen. Het was wachten tot het economisch wat beter zou gaan, maar vooral tot de nieuwe wijken zoals Zandweg-Oostwaard voldoende waren bevolkt met nieuwkomers. Men hoopte dat meer gezinnen met hun jonge kinderen naar de MHV zouden komen.

Groei en professionalisering

Pas in de tweede helft van de jaren negentig nam de groei van het ledental weer toe. De groei van Maarssen en de voltooiing van nieuwe wijken hebben hier zeker toe bijgedragen. Het aantal teams kon weer groeien en daarmee nam ook de noodzaak tot verdere uitbreiding en verbetering van de velden toe. Ook werd de behoefte aan een extra kunstgrasveld steeds groter. MHV was ditmaal in de (financiële) gelegenheid om aan die behoefte te voldoen. Het veld kwam er in 1997.

Door de enorme aanwas van het aantal (jeugd) leden dankzij de eind jaren negentig gestarte Tulpencursus (een meerdaagse introductiecursus voor aspirant jeugdleden), kwam er zelfs een derde kunstgrasveld (zie afbeelding 5). De Tulpencursus levert ieder jaar weer tussen de 150 en 200 deelnemers op, terwijl de club plaats had voor 65 nieuwe Benjamins per jaar. Het derde veld werd in 2004 geopend door hockey-international Teun de Nooijer.

Metamorfose

Inmiddels was Jeroen Willem Klomps in 2011 voorzitter van MHV geworden, nu een vereniging met liefst 1100 leden. Onder zijn voorzitterschap wordt de weg naar professionalisering van de club ingezet. Het hockeycomplex aan de Vecht krijgt een complete metamorfose. Er wordt een extra waterveld aangelegd, een zandveld vervangen door een waterveld en ook de mat van een zandveld wordt vernieuwd. De watervelden krijgen dezelfde topklaag die ook tijdens het WK in het Kyocerastadion van ADO Den Haag werd gebruikt en die geroemd werden om de 'hockeykwaliteiten'. Op zaterdag 22 augustus 2015 opent de MHV haar vernieuwde hockeycomplex.

Deze ontwikkeling is niet onopgemerkt gebleven. De KNHB heeft de MHV als één van de vier regionale satellietclubs aangewezen. De club gaat dienstdoen als één van de trainingslocaties voor de regio Midden(-Nederland). Dit betekent dat district-teams eens per week op de super watervelden van de MHV te zien zijn om te trainen. Ook een aantal topteams uit andere verenigingen binnen de regio mag voortaan van deze velden gebruik maken.

Wisselende sportieve prestaties

Terwijl de eerste jeugdteams Jongens A en B de

6

Kampioenswedstrijd Jongens A1. Sandra Stokmans Fotografie.

Bijeenkomst van de MHV Business Club. Sandra Stokmans Fotografie.

laatste jaren op zeer hoog niveau in de competitie spelen – Jongens A1 (zie afbeelding 6 op de vorige bladzijde) speelt zelfs landelijk Super A, voor het eerst in de geschiedenis van MHV – zijn de sportieve prestaties van de seniorenteams nogal wisselend. In de loop van de jaren schommelen de topteams van MHV tussen de vierde en de eerste klasse en terug. Opnieuw een jojo-ervaring.

Er wordt een technisch commissaris aangesteld die zich gaat bezighouden met het technische beleid. Ook wat betreft de selectieprocedure is er een en ander fundamenteel veranderd. Terwijl vroeger de invulling van de teams geschiedde op basis van selectiewedstrijden aan het eind van het seizoen, wordt er nu vanaf de C-jeugd het hele jaar door geselecteerd.

Complete metamorfose

Vijftig jaar verder is de MHV inmiddels uitgegroeid tot een vereniging met ruim 1600 leden (waarvan 1000 jeugdleden), 115 teams, vier kunstgrasvelden en een grote groep vrijwilligers die de club - ook in tijden van Corona - draaiende houden. De bouw van Op Buuren heeft zeker tot deze sterke en onverwachte toename van het aantal leden bijgedragen. MHV is daarmee een van de grootste verenigingen van Stichtse Vecht. De organisatie wordt dan ook steeds verder geprofessionaliseerd. Onder het nieuwe bestuur dat in het seizoen 2015/2016 aantrad, heeft de MHV een complete gedaanteverandering ondergaan. Het bestuur kent tegenwoordig een

duo-voorzitterschap en voor het eerst bestaat de meerderheid van het bestuur uit vrouwen.

De club wordt inmiddels gerund als een bedrijf. Er zijn zes mensen in dienst en daarnaast zijn er drie fulltime managers: Technisch, Vereniging en Bar. Zij worden ondersteund door 22 commissies. Daarnaast zijn er vele vrijwilligers binnen de MHV die meehelpen om alles in goede banen te leiden.

MHV Maarssen heeft sinds begin 2018 haar eigen Business Club, gericht op 'professionals met een hockeyhart' en met het doel zakelijke netwerken te vergroten én de MHV financieel te ondersteunen. Deze club is de opvolger van de 'Vrienden van MHV' (zie afbeelding 7).

Maatschappelijke functie

Niet alleen op sportief, maar ook op maatschappelijk gebied is de MHV actief. Zo wordt jaarlijks 10% van de sponsorgelden gedoneerd aan één of meerdere goede doelen. Ook wordt stevig ingezet op duurzaamheid. MHV is de eerste vereniging in Stichtse Vecht die 82% energieneutraal is. In 2014 werd de vereniging zelfs uitgeroepen tot één van de meest duurzame hockeyverenigingen van Nederland. Het watertappunt dat men als prijs kreeg, werd door waterbedrijf Vitens geplaatst. Zij waren trots dat MHV Maarssen – 'een hockeyclub uit haar eigen verzorgingsgebied' – op de eerste plaats was geëindigd.

Daarnaast de focus steeds meer komen te liggen op gezond leven (zowel eten als drinken) van de jeugd, vooral in de puberteit. MHV bleek name-

8

Huidig hockeycomplex MHV Maarssen. Sandra Stokmans Fotografie.

lijk 'de eerste grootafnemer van bier' te zijn in de regio. Ook is men gaan inzetten op de verbetering van de fysieke gesteldheid van de spelers en speelsters. Regelmatig loopt er daarom een aantal fysiotherapeuten langs de lijn om te kijken of er iets kan worden verbeterd aan houding en dergelijke.

Het tiende lustrum

Wat begon als een clubje met zo'n vijftig leden is inmiddels uitgegroeid tot één van de tien grootste hockeyverenigingen van het land. Bij haar 50-jarig bestaan dit jaar heeft de MHV ruim 1600 leden. Maarssen is bovendien een echt hockeydorp geworden. Bijna twee derde van de huishoudens heeft op enigerlei wijze een connectie met de club. MHV is bovenal een familieclub met ambitie, zowel sportief als maatschappelijk en waar gezelligheid en prestatie hand in hand gaan.

Inmiddels beschikt de club over een fantastische accommodatie waarmee ze jaren vooruit kan (zie afbeelding 8). MHV krijgt nu de mogelijkheid verder te werken aan haar sportieve ambities en die zijn hoog. De vereniging wil over een aantal jaren

1e klasse spelen. Dat geldt zowel voor de Heren als de Dames. Ook staat een vijfde veld hoog op het verlanglijstje.

Noot

1. Een waterveld is een kunstgrasmat waarop een laagje water is aangebracht. Dit heeft een positieve invloed op de snelheid van de bal en op het consistent rollen van de bal. Ook levert dit type veld aanzienlijk minder brand- en schaafwonden op.

Bronnen

Het Deelnemertje, wekelijks clubblad van MHV. Het werd in het begin van het nieuwe millennium vervangen door de MHV-website.

Tulpencursus laat MHV Maarssen bloeien, 27 november 2014. knhb.nl/kenniscentrum/best-practice.

MHV regionale trainingslocatie jeugdopleiding U14, Utrechtse Sportkrant, 19 april 2020, Hockey Redactie

Interviews met (ex) voorzitters en (ex) leden MHV

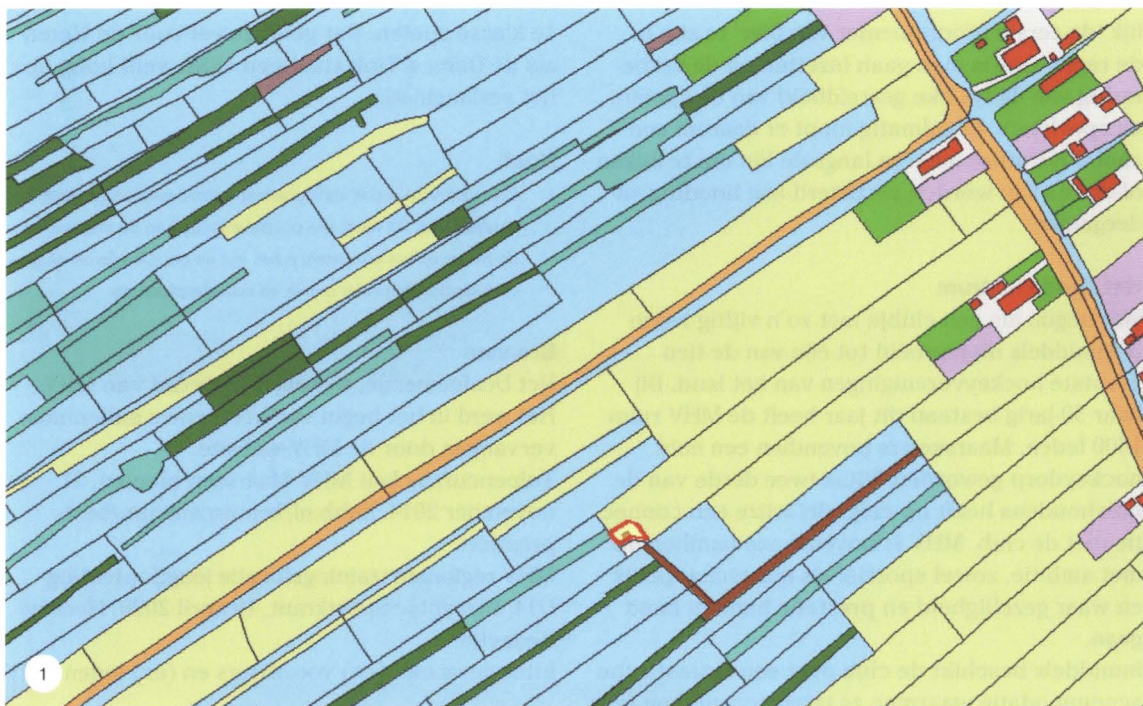
Hisgis, een historische TomTom

Wally Smits

In Hisgis staat -His- voor Historisch en -gis- voor Geografisch Informatie Systeem. Het is een internetsite die gedigitaliseerde kaarten van de eerste echte kadasteroptekeningen uit 1832 bevat.¹⁾ De site is opgezet door de Fryske Akademy, sinds 2011 uitgebreid met Hisgis Utrecht, en sinds 2019 samengegaan met het Humanities Cluster van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen (KNAW). Doordat de oude kaarten met nieuwere kaarten vergeleken kunnen worden, geeft het een mooi beeld niet alleen van de situatie in 1832, maar ook van de latere ontwikkelingen van een bepaald gebied of zelfs van een perceel. Dit monnikenwerk - we hebben het over de bewerking van 17.000 kadasterkaarten en 3.000.000 perce-

len- heeft geresulteerd in een enorm interessante digitale historische zoekmachine, een soort historische TomTom.

Door op een bepaald perceel te klikken, verschijnen de eigenaar, het bodemgebruik, de oppervlakte van het perceel en de waarde van het perceel voor de belastingen in 1832 in beeld. Zo is er voor elk wat wils te vinden. De genealoog kan precies vinden in welk huis zijn voorouder woonde, de bioloog kan de ontwikkeling van de natuur uitzoeken, de (veelal lokale) historicus heeft een mooi referentiekader voor verder onderzoek. De meer recreatieve historicus kan vanachter zijn computer een reisje langs de Vecht maken en alle buitens aanklikken om te kijken wie toen de

Kaart van de hoek Maarsseveensevaart-Heuvellaan in Oud-Maarsseveen. De Maarsseveensevaart (lichtbruin) loopt van linksonder naar bijna rechtsboven, rechtsaf is de Heuvellaan (eveneens lichtbruin). Het kleine rode vierkantje onder het midden van de kaart is de wipwatermolen. Bron: hisgis.fa.knaw.nl

eigenaren waren of tot de ontdekking komen dat de buitenplaats Vechtoever niet één koepel maar twee koepels had: de nu nog bestaande koepel aan de Vecht en een andere, die zelfs 10 m² groter was, in de noordelijke punt aan de Diependaalsedijk. Ook kun je aan de hand van deze gegevens onnauwkeurigheden over bepaalde objecten corrigeren. Fouten zou een te groot woord zijn, want zowel primaire (directe) als secundaire (indirecte) bronnen spreken elkaar tegen en zijn niet altijd even nauwkeurig, zoals hieronder zal blijken.

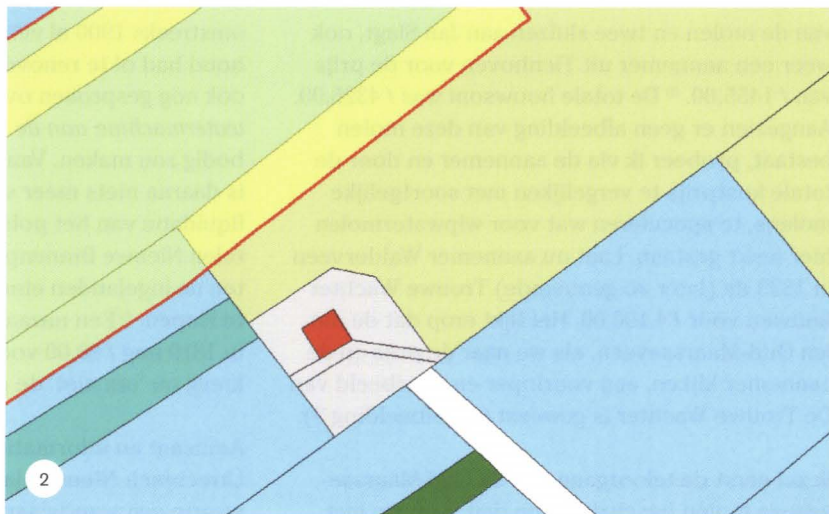
De molen te Oud-Maarsseveen

Aangezien we wereldberoemd zijn om onze molens in het polderlandschap, heb ik me gericht op de kleine rode rondjes of rechthoekjes die op de digitale kaarten de molens aangeven. Hier kun je op zien dat de Maarssenbroekse watermolen aan het eind van de Zijlweg is verdwenen, evenals de molen die de latere Bethunepolder droogmaalde en vervangen werd door het vroegere stoomgemaal. Een aantal nog bestaande molens staat er echter niet op. De Trouwe Wachter in Tienhoven staat er niet op, wat logisch is: omdat hij in 1832/33 in gebruik werd genomen, viel deze net buiten het kaartbereik. Dat heeft immers het jaar 1832 als uitgangspunt. Bij Oud-Zuilen mis ik zelfs beide molens op de kaart, terwijl de grote poldermolen op deze plaats echt uit 1753 stamt en de

kleine wipwatermolen volgens het informatiebord in 1830 is gebouwd.

Niet alleen dat is een uitdaging tot nader onderzoek, maar tot mijn verbazing zag ik dat langs de Maarsseveensevaart niet ver van de hoek met de Heuvellaan onder Oud-Maarsseveen ook een molen heeft gestaan en dat was voor mij nieuw (zie afbeelding 1 en als detail afbeelding 2). Hier rijden we met onze historische TomTom niet zomaar voorbij, maar stappen we figuurlijk uit voor nader onderzoek. Dat leverde na onderzoek in diverse archieven het volgende beeld op.

Op 1 juni 1819 creëerde men in dit hoekje een nieuwe binnenpolder met de bedoeling een eigen watermolen te bouwen. Deze uithoek was voor de bestaande molens niet haalbaar voor de bemaling, vandaar dat de polder volgens Hisgis ook Polder Agteraf heet. Peter van Doorn (zie hierna) kreeg f 80,00 voor de door hem afgestane grond.²⁾ De stemgerechtigde eigenaren van de landerijen, de ingelanden, van dit kleine poldertje lieten er geen gras over groeien, want al op 5 augustus volgde de aanbesteding voor de bouw van deze molen. Aan aannemer Jan Brandsen van Walderveen uit Tienhoven werd de bouw van een wipwatermolen gegund voor een bedrag van f 2870,00. Op dezelfde dag gunden de vijf 'directeuren' van het poldertje, Peter van Doorn, Jacob van de Vuurst, Bart van der Wilt, Gerrit Timmer en Gerrit van de Vuurst, het werk voor de waterafvoer

Detail van kaart 1: Molen en molenwerf. Het grondoppervlak van deze molen was 290 m². Bron: hisgis.fa.knaw.nl

De Trouwe Wachter, gebouwd door Walderveen in 1833. Foto Wally Smits.

Hisgis richting Oud-Zuilen. Die teloorgang heeft alles te maken met de inpoldering van de Bethunepolder. Hier werd al omstreeks 1860 aan de Machinekade een stoomgemaal gebouwd om die polder droog te leggen. Tegen 1880 was dit 'gelukt', hoewel die polder eigenlijk altijd een probleemkind is gebleven. Het kwelwater bleef een grote spelbreker. Daar was niet tegenaan te malen. Maar door het droogleggen van de Bethunepolder verloor het poldertje Agteraf toch veel water richting Bethunepolder. De molen Oud-Maarsseveen verloor grotendeels zijn functie en omdat omstreeks die tijd ook allerlei waterschappen gingen fuseren ontstond bij de ingelanden de discussie om de molen, die

van de molen en twee sluizen aan Jan Slagt, ook weer een aannemer uit Tienhoven voor de prijs van f 1455,00.³⁾ De totale bouwsom was f 4325,00. Aangezien er geen afbeelding van deze molen bestaat, probeer ik via de aannemer en door de totale kostprijs te vergelijken met soortgelijke molens, te speculeren wat voor wipwatermolen hier heeft gestaan. Laat nu aannemer Walderveen in 1833 de (later zo genoemde) Trouwe Wachter bouwen voor f 4.100,00. Het lijkt erop dat de molen Oud-Maarsseveen, als we naar de prijs en de aannemer kijken, een voorloper en voorbeeld van De Trouwe Wachter is geweest (zie afbeelding 3).

Ik zal eerst de teloorgang van de Oud-Maarsseveense molen beschrijven en dan gaan we met

omstreeks 1900 al vele jaren achterstallig onderhoud had of te renoveren of te slopen. Er werd ook nog gesproken over het '*daarstellen (van een) watermachine aan de Vecht*', die de molen overbodig zou maken. Van de bouw van die 'machine' is daarna niets meer vernomen. Tegelijk met de liquidatie van het poldertje Agteraf (die in de notulen Nieuwe Binnenpolder werd genoemd) besloten de ingelanden eind januari 1903 om de molen te slopen.⁴⁾ Een nazaat van Peter van Doorn, die in 1819 nog f 80,00 voor de afgestane grond kreeg, kreeg nu 'om niet' de grond weer terug.

Amusant en informatief is een stukje uit het Utrechtsch Nieuwsblad van 31 januari 1905, waarin een wandelaar zijn wandeling naar Oud-

CONVOCATIE.

POLDERMEESTEREN van en GECOMMITTEERDEN tot de werkzaamheden der afscheiding van het *Buitenweg* van *Westbroek*, bij resolutie van Ingelanden in dato 17 Oktober 1833, geautoriseerd zijnde tot daarstelling zoo der benodigde Waterkeeringen, als van den Molen, convoceren bij deze de voormelde Ingelanden tegen *Vrijdag* den 29de *Mei* 1835, des voormiddags *Elf Uren*, in het Gemeentehuis te **ZUYLEN**, ten einde nader over het stellen van dezelve Molen te raadplegen.

De niet verschijnende, zullen geacht worden, met de bepalingen der meerderheid genoegens te nemen.

WESTBROEK den 22 *Mei* 1835.

Op last als voren,

F. H. VAN DEN HELM,
Secretaris.

Maarsseveen aan het papier toevertrouwt: *‘Wanneer men eertijds wandelde van Maarssen naar Oud-Maarsseveen kondigden een drietal woningen, het zogenaamde afgebrande dorp, ons aan dat Oud-Maarsseveen nabij was. Deze woningen zijn sedert eenigen tijd verdwenen. ... Maar nog altijd stond er, zolang het ouden van dagen heugt, aan de overzijde van den weg in den polder, een molen, die vroeger het zijne deed, om dien polder van het overtollige water te ontdoen. Na het indijken der plassen en het ontstaan van den Bethune werd deze molen op non-activiteit gesteld en stond daar geheel eenzaam en verlaten; misschien te wachten tot de tijd zou aanbreken, dat zijn dienst weder gevraagd zou worden. Het spreekwoord “Rust roest” werd in hem bewaarheid, hij geraakte in verval. Ruwe stormen ontnamen hem zijn wieken, maar nog steeds bleef hij staan om dat alles te trotseren, als wilde hij den wandelaars toeroepen: “Oud-Maarsseveen nadert”, tot dat, ja tot dat in een vergadering van ingelanden werd besloten dezen molen te sloopen. Daartoe werden de Gebr(oeders) Walderveen aangewezen.’*⁵⁾ Uit het voorgaande blijkt dat een aannemer Walderveen de molen heeft gebouwd en dat ook een aannemer Walderveen de molen heeft gesloopt. Oud-Maarsseveen was zijn karakteristieke entree kwijt. Ook zij, de inwoners van Oud-Maarsseveen,

jaren nog op dat stukje grond gespeeld; de fundamenten liggen nog onder het gras.’ Maar zonder Hisgis had ik nooit bij Theo kunnen reppen over die molen.

Wipwatermolen Oud-Zuilen

Beeldbepalend voor Oud-Zuilen zijn de grootste poldermolen van de provincie Utrecht met daarnaast het kleinste wipwatermolentje van de provincie Utrecht. Hisgis vermeldt beide molens in 1832 echter niet; de grote molen ten onrechte, maar de kleine terecht zoals hieronder zal blijken. Ook hier verlaten we Hisgis en verdiepen we ons via de archieven in de geschiedenis van met name de kleine wipwatermolen.

Er bestond al langer onvrede over de lozing van water uit de polder Buitenweg, 288 hectare groot, ten noorden van de Groeneweg. De ingelanden waren al vanaf 1831 in gesprek met grondeigenaar Van Tuyll van Serooskerken van Slot Zuylen om een eigen waterlozing en molen aan te leggen.⁶⁾ Dit resulteerde alvast in de aanbesteding in 1833/34 van de waterlozing voor een bedrag van f 1620,00. Dat is f 200,00 meer dan de prijs voor de afvoer door het molentje Oud-Maarsseveen, maar we zijn ook 15 jaar verder in de tijd. De kosten werden omgeslagen per bunder (hectare).

Convocatie ten behoeve van de bouw van de wipwatermolen te Oud-Zuilen, 1835. Bron: Archief waterschap AGV, toegang 64 inv. nr. 88.

hadden te boek kunnen staan als de bezitters van de kleinste wipwatermolen van Utrecht.

Na mijn onderzoek in diverse archieven sprak ik de bekende Tienhoven- en Oud-Maarsseveendeskundige Theo Schouten. Na mijn trotse melding dat ik iets had gevonden wat zelfs hij niet kon weten, zei hij tot mijn frustratie: ‘Ja, dat klopt. Ik heb in mijn jonge

Wipwatermolen te
Oud-Zuilen, in 1835
gebouwd door Walder-
veen. Foto Wally Smits.

Per bunder moesten de eigenaren f5,50 betalen. Wilde men dat in vier termijnen doen, dan kwam daar nog 5% rente bij. Vervolgens werden de eigenaren op het gemeentehuis van Zuilen bijeen-geroepen om over de vervolgstap te vergaderen: het bouwen van de molen (zie afbeelding 4 op de vorige bladzijde).

Kennelijk had Walderveen een goede naam opge-bouwd als molenmaker. Het bestek voor de nieuwe molen werd door hem geleverd. Jammer genoeg is dit bestek niet te vinden in de bewaarde archie-ven van dit nieuwe poldertje Buitenweg. Besloten werd dat Walderveen de molen mocht bouwen voor de som van f4750,00, aanzienlijk meer dan de aanbesteding van de molen Oud-Maarsseveen, maar ook f650,00 meer dan de omstreeks dezelfde tijd gebouwde De Trouwe Wachter. In februari 1836 was er pas een totaaloverzicht van de gemaakte kosten, per bunder f16,50, met weer de mogelijk-heid om in termijnen, ditmaal zes, te betalen. Als we een definitief jaartal willen geven voor de bouw

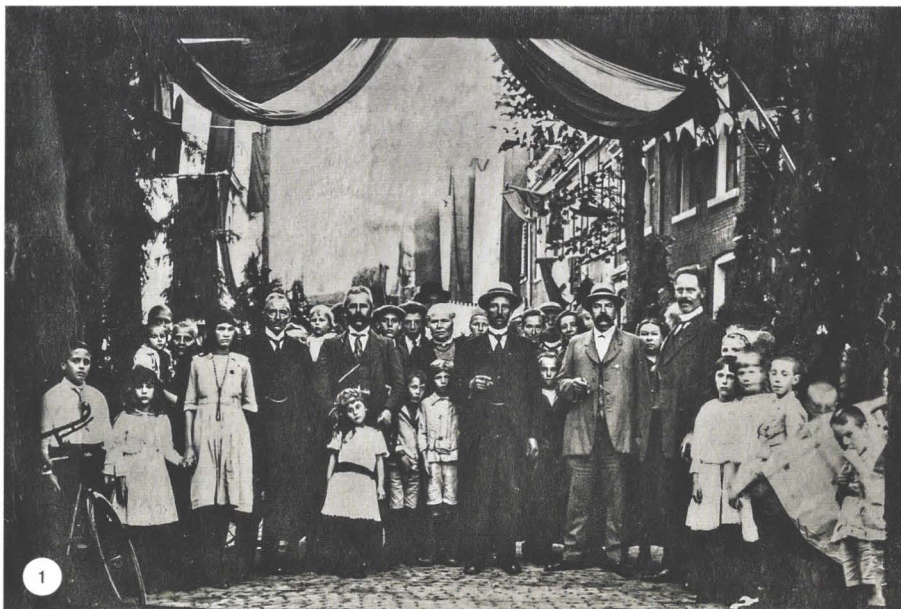
van de molen, komen we terecht bij het verzoek van Cornelis van Doorn, meestertimmerman en molenmaker te Utrecht, die aan het polderbestuur een getuigschrift vraagt en ook krijgt voor zijn optreden als opzichter tijdens de bouw van de wipwatermolen in 1835.⁷⁾ Dit laatste verklaart waarom ons kleine wipwatermolentje in Oud-Zui-len niet in Hisgis is opgenomen, maar dat maakt het niet minder uniek (zie afbeelding 5).

Noten

1. www.hisgis.nl. U kunt ook via Google Hisgis opzoeken en dan direct op Utrecht klikken.
2. Regionaal Historisch Centrum Vecht en Venen, archief gemeente Maarsseveen 1818-1949 inv. nr. 1773.
3. Regionaal Historisch Centrum Vecht en Venen, notariële archieven, inv. nr. 1354.
4. Archief waterschap Amstel, Gooi en Vecht, toegang 64, inv.nr. 273.
5. Het Utrechts Archief, Het Utrechts Nieuwsblad, 31 januari 1905.
6. Archief waterschap Amstel, Gooi en Vecht, toegang 64, inv. nr. 1.
7. Archief waterschap Amstel, Gooi en Vecht, toegang 64, inv. nr. 88.

Zoektocht naar een feestelijke erepoort in Maarssen

Hans Sagel

Verleden jaar op een mooie zomerdag kwam vriend Theo Schouten bij me langs met de bovenstaande foto, die hij niet lang daarvoor had verworven voor zijn verzameling afbeeldingen van Maarssen. In dit geval betreft het een door verzamelaars 'gelopen kaart' genoemd exemplaar. Meestal worden deze door hen als waardevoller beschouwd dan ongebruikte prentbriefkaarten. Ze verschaffen immers meer informatie over het object. Uiteraard was het Theo's bedoeling om meer te weten te komen over hetgeen op deze leuke, maar kwalitatief niet zo goede foto is te zien. Hij vertelde me erbij te vermoeden dat de foto omstreeks 1934 gemaakt was op de Breedstraat in Maarssen ter hoogte van de huidige wereldwinkel. De reden voor deze datering was dat er tegelijkertijd een andere foto met dat jaartal in zijn bezit kwam.

Voor mij en voor u als lezer een heel leuke uitdaging om mee aan de slag te gaan. Wat zien we op deze oude foto? Inmiddels, een hele zoektocht verder, is er nog steeds geen volledige duidelijkheid, maar zowel genoemde straat als jaartal lijken onjuist te zijn. Wat wel vaststaat is dat de foto in Maarssen is gemaakt. Want zoals uit de tweede afbeelding blijkt, is de foto gebruikt als prentbriefkaart die verstuurd werd naar 'den Heer Th. J. van Loo, Dir Levensmiddelenbedrijf Vianen'. Overigens betreft dit geen bedrijf waar levensmiddelen werden vervaardigd of verhandeld, maar gebruikt de afzender een andere, ten tijde van WOI gebruikelijke benaming voor de gemeentelijke distributiedienst van Vianen. 'Den Heer van Loo', zo bleek mij via het internet, was daar inderdaad werkzaam als waarnemend directeur.

De kaart is gefrankeerd met een rode postzegel van 5 cent met de beeltenis van koningin Wilhelmina met opgestoken haar. Dit type zegel was volgens de postzegelcatalogus van de NVPH in omloop van 1899 tot 1921. Helaas is het stempel van het postkantoor heel slecht leesbaar, maar er lijkt toch gedeeltelijk te staan MAARSSEN en als datum 28-9-? (jaartal niet leesbaar).

foto, die is gemaakt op de Kaatsbaan, zelfs enkele namen, waaronder die van een mevrouw Korstanje, de dame met Friese kap, die daardoor heel herkenbaar is en als één van weinige, oudere dames ook pontificaal in het midden op deze foto staat. Dat de locatie op de foto niet de Breedstraat betreft, blijkt uit de weinig zichtbare huisgevel rechts. Op geraadpleegde foto's van de Breedstraat uit

die tijd (1900-1925) herken ik op geen enkele daarvan de vorm en kleur van de kozijnen. Op de Kaatsbaan daarentegen zijn deze wel terug te vinden. We zien ze dan in de gevel van het voormalige gemeentehuis van Maarsseveen c.q. het café van Huibers op de plaats waar nu de firma De Graaff is gevestigd (zie advertentie in dit blad).

Al met al leidt dit tot de voorzichtige conclusie dat we op de foto, in tegenstelling tot hetgeen Theo Schouten opperde, waarschijnlijk de achterzijde van de erepoort zien die ter gelegenheid van het vredesfeest in 1919 in de

De tekst die afzender P. K... vanuit Maarssen stuurt, verschaft ook interessante informatie over de foto. Behalve de gebruikelijke aanhef en de hartelijke groeten aan het eind, valt er te lezen: 'Hier is nog een herinnering van 't feest te Maarssen op [4 (?) of 21 (?)] sept. Daar zullen wel enkele bekenden voor u bij staan, u moet het maar is goed bekijken. Dan hooren wij wel is van u wie dat allemaal zijn.' Al met al een aantal redenen om te veronderstellen dat de foto kort na WOI naar de heer Van Loo werd opgestuurd. Hetgeen zou betekenen dat de feestelijke erepoort die we zien, behoort bij het vredesfeest dat ter gelegenheid van de afloop van WOI op 16 en 17 september 1919 in Maarssen werd gevierd. Van die gebeurtenis kennen we een andere foto, gepubliceerd in dit blad (jaargang 42, nr. 1, 2015, pag. 9) en ook in het boekje 'Maarssen in oude ansichtkaarten', Deel 1, afb. 16, van Dick Dekker. Deze noemt bij die

Kaatsbaan werd opgericht. Over de uitkomst van de boven beschreven zoektocht en de namen van de mensen op de foto is dus nog geen volledige duidelijkheid. Het zou mooi zijn als lezers deze foto en/of de personen die er op staan herkennen uit een oud fotoboek of andere verzameling. Hopelijk dan ook met vermelding van de datum en namen van de personen op deze foto. Ook de onleesbare handtekening van de afzender (P. K...) vraagt nog om opheldering. Wie was dat? We horen het vanzelfsprekend graag van u!

Hebt u op- of aanmerkingen naar aanleiding van deze rubriek of misschien zelf een voor publicatie geschikte foto, dan wordt u vriendelijk verzocht dit schriftelijk of telefonisch door te geven aan J.H. Sagel, Van Lingelaan 85, 3602 PB Maarssen, tel: 0346-561457, e-mail: hanssagel@gmail.com

het oude regthuys

eetcafé • feestcafé • catering

laan van niftarlake 101 • 3612bp • tienhoven
telefoon 0346 - 28 13 82 • website hetoldereghthuys.nl

HAIRFASHION

maarsse

HAIRFASHION MAARSSSEN
PROFESSIONALS
IN HAARVERZORGING

EEN MOMENT
VOOR JE HAAR
EN VOOR JEZELF

PERSOONLIJKE AANDACHT EN DESKUNDIG ADVIES

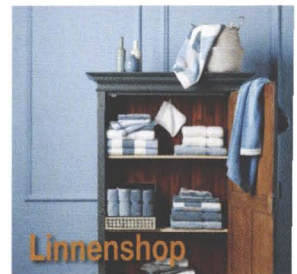
DIRECT EEN AFSpraak MAKEN
TEL. 0346 562032
HAIRFASHIONMAARSSSEN.NL

OF DOWNLOAD
ONZE APP

HAIRFASHION MAARSSSEN | KAATSBAAN 3 | MAARSSSEN

slapen/bedmode/lingerie/linnenshop

Kaatsbaan 48
3601 ED Maarssen
0346-562122
www.degraaffmaarsse.nl

Ritter
MAKELAARDIJ

aankoop • taxaties
verkoop • hypotheek
verhuur • nieuwbouw

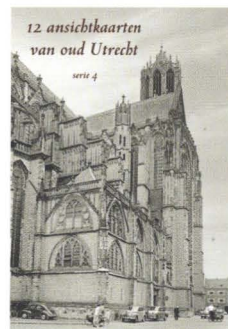
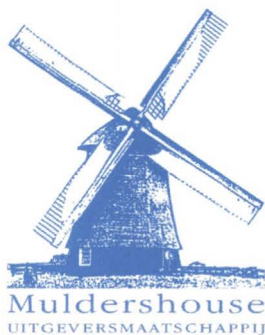
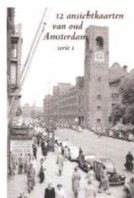
Sterk door Service!

Nassastraat 14
3601 BG Maarssen
0346 - 58 50 30

ritter@era.nl
www.eraritter.nl
erarittermakelaardij
@ERA_Ritter

**Afbeeldingen en foto's uit een andere tijd. Kunst van alle tijd.
Gevat in kalenders of doosjes met ansichtkaarten. Bekijk onze website!**

muldershouse.nl